

A MAGYAR JÖVŐ
Toldy-könyvtára

M
242.042
ZK

II. kiadás.

9. SZÁM

KISFALUDY KÁROLY

IRÉNE

Bevezetéssel
és jegyzetekkel ellátta:

CSÁSZÁR ERNŐ

BUDAPEST, 1924

A Magyar Jövő Ifjúsági Irodalmi Részvénytársaság kiadása

A »Magyar Jövő« Toldy-könyvtára

Kötelező ifjúsági olvasmányok gyűjteménye

A gimnáziumok, reáliskolák, leányközépiskolák, felső kereskedelmi iskolák és tanítóképzőintézetek számára előírt kötelező magyar irodalmi olvasmányok vagy elfogytak vagy olyan drágák lettek, hogy beszerzésük ezer akadályba ütközik. Mivel ezeket az olvasmányokat sem az iskola, sem a tanuló ifjúság nem nélkülözheti, a Magyar Jövő Toldy-könyvtárában közrebocsátjuk gyűjteményünket.

Hogy olcsóbbá tegyük a füzeteket, a kötelező olvasmányok egy részének szövegéből mindazt elhagytuk, ami a gondolatmenet lényeges megcsonkítása nélkül elhagyható, A kihagyott szövegrészeket tartalmi áthidalásokkal pótoltuk. Nemcsak az elviselhetetlen drágaság kényszerített bennünket erre az eljárásra, hanem a pedagógiai érdek is. Régebbi írónkban gyakran fordulnak elő olyan helyek, melyek sértik a mai ízlést, meg azután azt sem szabad elfelednünk, hogy az ifjúság még az ilyen szemelvényes alakban is csak nehezen tudja magát átküzdeni egyik-másik régebbi írónk nehézsúlyú munkáján.

A kötelező olvasmányok összeállításában ahhoz a sorozathoz alkalmazkodtunk, melyet Pintér Jenő állapított meg középiskolai magyar irodalomtörténetének harmadik kiadásában. (1921.)

Jegyzeteink a ritkán előforduló vagy nehezebben érthető szavak és kifejezések rövid magyarázatára szorítkoznak.

Iskolai megrendeléseknél a Zászlónk Diákkönyvtárának szokásos kedvezményei érvényesek itt is.

Megrendelési cím:

MAGYAR JÖVŐ IGAZGATÓSÁGA, BUDAPEST,
VIII. RÁKÓCZI ÚT 15. TELEFON: JÓZSEF 109-63.

A „MAGYAR JÖVŐ“ TOLDY-KÖNYVTÁRA
9. szám.

KISFALUDY KÁROLY

IRÉNE

BEVEZETÉSEL
ÉS JEGYZETEKKEK ELLÁTTA
CSÁSZÁR ERNŐ

9.

BUDAPEST 1924.
A „MAGYAR JÖVŐ“ IFJ. IRODALMI R.-T. KIADVÁNYA.

M 242.042

(R
2)

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

1968/R leltár

Budapest 1924

Magyar Tudományos Társulatok Sajtóvállalata Részvénytársaság
Szabó T. István.

Kis
Fark
Bolya
levél
gyat
Mike
zadbo
egy
got.

Kis
ken k
tól. M
mater
hatot
sokat
Az
Széke
Peste

Bevezetés.

Kisfaludy Károly e tragédia tárgyát Bolyai Farkasnak *II. Mohamed* c. drámájából vette. Bolyai Mikes Kelemen leveleskönyvében (66. levél, kelt 1725 szeptember 7-én) találta e tárgyat, amelyet már Mikes előtt is földolgoztak. Mikes valószínűleg Matteo Bandello XVI. századbeli olasz író elterjedt novelláskönyvének egy francia átdolgozásából merítette az anyagot.

Kisfaludy *Irénéje* a hagyományos eseményeken kívül a szereplők neveit kölcsönözte Bolyaitól. Maga a dráma egészen más, mint a jeles matematikusé. Voltaire *Zaire* c. drámája is hatott Kisfaludyra s ennek hatása alatt is sokat nyert a dráma.

Az *Irénét*, Kisfaludy 1820-ban írta. Először Székesfehérvárt került színre 1821 június 25-én, Pesten 1824 május 25-én adták először.

Személyek:

II. Mohammed, török császár.

Hali basa, nagyvezér.

Zagán basa, második vezér.

Ferez bég, jancsáraga.

Telegdi, magyar nemes.

Agenor, görög vitéz.

Iréne, annak leánya.

Leo, görög ifjú.

Lucas Notaras, volt görög vezér.

Ibrahim, Hali basa titkosa.

Abdul, Zagán basa biztosa.

Hasszán, jancsár.

Fatime, görög rableány.

Zulima, rableány Iréne mellett.

Geront, görög katona.

Muftibasák, rableányok, jancsársereg.

A dolog történik Konstantinápolyban, 1453. esztendőben.

Templ

Az

Agen

Geron

Agen

Elh

Geron

Alu

Agen

A l

Arr

Kör

Val

Geron

Vol

Gyö

De

Ugy

Agen

Töb

Ki

Az

Töl

Geron

De

Kir

ELSŐ FELVONÁS.

Templomromladék, hátul kereszt látszik. Lassankint világosodik.

Agenor (bekötött szemmel egy kövön ül),

Geront (a földön fekszik).

Agenor: Hogy áll az idő, Geront?

Geront: Most kél fel a nap.

Agenor: Nekem többé nem vet sugárt,

Elhúnyt örökre!

Geront (felkel): Jó öreg! miként

Aludtál?

Agenor: Ébren töltém éjjelem

A holtak társaságiban; sok ismert

Árnyékok megjelentek és

Körüllegve énekelék az ott

Való lakás édességét.

Geront: Kemény

Volt ágyad, nyughatatlan álmak

Gyötrének. Én sok szépet álmodám,

De elfelejtettem; nem is bánom,

Úgy is csak álom volt.

Agenor: Az álom

Többször felmúlja a valót, Geront!

Ki most örökre nyughatik,

Az boldog! Nemde Lázár templomában

Tölténk az éjjelt?

Geront: Itt, uram!

De már csak romladék, elégeték,

Kirablák a pogányok.

Agenor: Látod barátom!
Ez alatt nyugodnak őseim —
Most romladék, bedőlt a boltozat!
Ő hát az én poromnak helyt nem ad,
Kizár hús csendiből.

Geront: Békén uram!

Agenor: A béke itt alant vagyon.¹

Geront: Minek

Ez a komolyság? légy nyugodt!
Agenor: Bár én is köztök nyughatnám, Geront!

Sötét az élet, ott szemem
Örök világosságra megnyílik.

Geront: Álomtalanság szól belőled,

Agenor: félre ily komor

Képekkel.

Agenor: Édesen mosolyg

Előmbe a halál reménye,

Érzem, soká immár nem szenvedek.

Sírhalmokon repült a gyász-idő,

Az ifjúság díszét, hazám nemes

Bajvívóit meredve² láttam,

Csak én szegény világtalan vagyok

Kihagyva a szerencsések közül.

Geront: Szüntesd keservidet! ne szaggasd

Önkényt szíved vérző sebet.

Agenor: Én sorsomat nem vádolom,

Agg életem búcsúzni kész; de

Leányom ügyét sínlem. Ó, Iréne!

Hová lettél! mely fertelem között

Élengsz³ — e gondolat dühös boszúra

Forraszt.

Geront: Szemednek árt a nagy hév,

Új gyulladásba jön.

Agenor: Hadd égjen, úgy

Is életem már sepreire⁴ jutott.

Belső gyötrelmem a külsőt gúnyolja.

Jer.
Be
Add
Ava
Jer.
Geront
Csú
Itt
Agenor
Fél
Egy
Geront
Ha
Nem
Agenor
Hol
Így
Fél
Ó, n
Geront
Nag
Mos
Age
Vid
Ott
Min
Élha
Agenor
Lek
Hog
Alu
Val
Ren
Geront
Kik
Fog

Jer, jer te hív kalauz, vezess
 Be a városba, ott meghallom a valót.
 Addig kiáltok ott, míg egy keresztény
 Avagy pogány sorsáról értesít.
 Jer, jer, siess!

Geront: Ne tedd ki ősz fejed
 Csúfjára a pogányoknak; maradj
 Itt csendesen, talán hírt hallhatunk.

eront!

Agenor: Tán rettegsz a veszélytől? Életedet
 Félted? Menj, menj! hagyj el! talállok én
 Egy sírra mindenütt.

Geront: Mit veszthetek még?
 Ha bár ezer halál fenýt,⁵
 Nem hagylak el.

Agenor: Te jó ember!
 Hol vagy? hadd fogjam jobbodat (kezét fogja).
 Így! annyi fájdalom közé nemes
 Feláldozásod enyhülést csöpögtet:
 Ó, mint hálálhatom?

Geront: Rabod valék,
 Nagylelkűen szabadon bocsátál,
 Most rajtam a sor tégedet segítni.
Agenor: hadd el ezen boldogtalan
 Vidéket, jer velem Tessáliába,
 Ott rokonim vagynak, elvonulva ott
 Minden világi zajtól, csendesen
 Elhatsz barátod gyámkezén.

Agenor: Nem, innen el nem válhatok,
 Lekötve tart Iréne sorsa: mondd
 Hogy ő nem él, s nyugodtan én is
 Alunni mégyek. Bizonyost,
 Valót kíván az, aki megszűne
 Remélni.

Geront: Légy hát várakozással, én
 Kikémlelem az utat, sietni
 Fogok, nyugosztald szívedet. (El.)

Agenor (egyedül):

A lét után áhítózó keressen
 Idegen földet, kolduljon szemtelen
 Új lakhelyet magának — én hazám
 Határiból ki nem viszem fáradt
 Csontjaimat; lelkemnek fogháza itt
 Omoljon szerte, vesszen el
 Az élet is, ha minden elveszett.
 Mely boldogak vagytok ti, kik
 E romladék alatt nyugosztok!
 Nektek nem kellett fennmaradni és
 Hirdetni a világnak estünket.
 S Görögország gyásznapját siratni.
 Engem került az óhajtott halál,
 Hogy vérző szívvel e bús változásnak
 Tanúja légyek. Boldog vagy te is
 Fiam! boldog, mert bajnokul
 Veszél a falakon, minekelőtt
 Azokon keresztültörve a pogányok
 Lerontanák szentségeinket.
 S Iréne! — Hah! távozz előlem
 Rettentő képzet! Én bízom
 Lelkében, hogy halált választá inkább,
 Mint ocsmány életet. Nem! ő nem él,
 Önkényt és tisztán ment egébe. —
 Itt állok én gyökértelen törzs,
 Szabad polgár előbb, bolyongó
 Arnyék most, itt az omladék között.
 Sötétség mindenütt körülém,
 Kietlen az élet, pusztá partjain
 Öröm többé sohasem virágzik;
 Mit késsem hát lerázni láncait?
 Mind elvesztek, kiket szerettem,
 Magam maradtam e sötét világban;
 Sorsom mérges kelyhét fogytig kiittam,
 Ez élet már e földre nem való.

Rah
 Hul
 Lét
 Min
 Rej
 Osz
 Bok
 E n
 Lak
 Mér
 Hog
 Ker
 Esz
 Gőz
 Ülje
 S ör

Leo: I
 Geron
 Szeg
 Inga
 Prés
 Leo (A
 Age
 Nem
 Ageno
 Ki v
 Ó, h
 Idej
 Hal
 Ezel
 Leo:
 Szav
 Ageno
 Elh

Rablánc csörög, ősz fejem már görbedez,
 Hull a kereszt, átkot kiált
 Létemre minden percenét s szívem
 Minden verése elválásra készítet.
 Rejtsétek el tehát dicső
 Oszlopok, ékes fejeiteket sűrű
 Bokrok közé! tövisek nőjenek
 E nagy város helyén! sápadt kígyók
 Lakozzanak a pusztá paloták között!
 Mérges lehelettel a levegőt rontsák,
 Hogy a vándor rettegve e helyet
 Kerülje és ne számlálhassa vesztünk
 Esztendeit; s Konstantinápoly
 Gőzlepte halmain az enyészet
 Ülje diadalma ünnepét!
 S örök éjjeledbe engem is temess el.

Geront, Leo (jönnek).

Leo: Hol, hol találom őt?

Geront: Itt áll előtted!

Szegény öreg! feje haját
 Ingatja a szellő; az inség
 Prédája.

Leo (Agenor karjaiban):

Agenor! élsz? mely boldog óra,
 Nem várt öröm! téged látlak megint!

Agenor: Egy édes szózat szebb időkből!

Ki vagy? Minő forrón ölelsz!
 Ó, hadd el azt; az ölelkedés szép
 Idejének már örökre vége van,
 Halál, gyilkosság, inség s fertelem:
 Ezek nálunk uralkodó hatalmak.

Leo: Nem ismersz, oly hamar elhangzott
 Szavam szívedből?

Agenor (tapogatja): A szemem sötét —
 Elhúnyt világa!

Geront: Ó, ezt hallani!

Leo: Nem ismered Leót?

Agenor: Leo! te vagy?

Te fekszel mellemen? Ó, ifjú, szólj,
Honnan jövel? — Nem, azt nem kérdezem;
Az ég vezérle hozzám, hogy legyen
Egy szív, mely veszteségimet velem
Érezze s a szegény világtalant
Édes szülőföldében eltakarja.
Fiam! Leo! Miért nem láthatom
Szelid vonásodat, miért nem nézhetek
Könnyes szemedbe, hogy az enyém
Is arra olvadhatna. Ó, fiam!
Mire jövel!

Geront: Látd, öreg, nem jártam hasztalan,
Az útban leltem őt.

Agenor: Nézz csak körül
E pusztaságon, ó Leo!
Ez a képe most hazádnak. A görög
Kiirtva már a nemzetek sorából,
Konstantinápoly kóhalom —

Geront: Csoportosan rabláncra fűzve
Hordják lakóit át a tengeren
Rút szolgaságra.

Leo: Ó, haza!

Agenor: Ily érc-igába vettetett
Az elfajult görög nemzet!
Ez már nem a mi földünk, csak
Nagyságunk bús emlékjele.

Leo: Rettegve kérdek: hol maradt Iréne?

Agenor, szólj! mi történt övele?

Agenor: Az úr házában hagytam őt, midőn
Harcolni költözém; utóbbi sorsát
Nem tudhatom; reménylen, ott — (az égre
[mutat].)

Leo: Ó mondd, hogy vérét folyni, szemét

Szakadni láttad, hogy hamvát ezen
Szellő viszi: csak azt ne mondd, hogy él —
S én új erőt nyerek.

Geront: Boldogtalan

Idők! midőn az ember annak is
Vesztét kívánja, kit leginkább
Szeret.

Leo: Hahogy⁶ még élne, szabadítását

Véremmel eszközlöm. Barátim!

Minő rejtékeny a sors szövevénye,

Mely vakmerően játszik küzdő szívünk

Legszebb reményivel; hideg porát

Ölelni jöttem kedvesemnek, és

Hol minden elhullott —

Agenor: Nem, ő sem él,

Szabadságát felváltá életével.

Leo: Sorsát kell tudnom! e kíváнат

Tartott életben.

Agenor: Nem véltem, hogy öleljelek

Többé, hallván Selymbria elestét.

Leo: Amint tudod, Konstantin császártól

Selymbriába küldetém, azon

Erős várt védelmezni; én

Fenntartására mindent elkövettem;

De győzött a nagyobb erő.

Én számtalan veszélyek közt ide

Vergődtem és hallom hazánk elestét.

Atyám! ha Iréne már nem él,

Akkor mint egy fiát vesztett tigris

Berohanok a városba s egykori

Boldogságom helyén kiontom véretem —

Mit adhat már az élet? érdeme

Leszálla, sírba vágy a jobb görög.

Agenor! szólj! Konstantinápoly

Romlása mint történt?

Agenor: Ó hol vegyek

Ecsetet, leírni ezt a rettenetes
 Órát! Hallgasd tehát. Szentháromság-
 Vasárnap estve Konstantin
 Nagylelkű császáruk⁷ végső tanácsra
 Hivatta hőseit s azon végzését,
 Hogy a várost utolsó csepp vérig
 Kész védelmezni, tudtukra bocsátá.
 Vitéz halálra mindegyik
 Elszánva, őt híven követni esküvénk.
 Isidor cardinalis⁸ ezek után
 Liturgiát tartván Sophia
 Nagy templomában,⁹ lelkeinket
 A hosszú útra elkészíté. Ez vala
 Dicső Megváltónk végső ünnepe
 Azon felséges templomban!
Leo: Mi a világi birtok, hogyha oly
 Könnyen tizenhét esztendő roppant
 Építményét egy nap leronthatá? —
 Tovább! tovább!

Agenor: Alig szürkült az ég,
 Mohammed¹⁰ népével mindenfelől
 Az ostromot kezdé, rengettek a falak
 Az ágyúk mennydörgésitől, dühössen
 Rohantak ők reánk s holttesteinkkel
 Tölték az árkokat, Mohammed
 Személyesen vezette népeit,
 És fennhangzó szavakkal a csatát
 Intézte. Konstantin mindenkor ott,
 Hol legnagyobb volt a veszély.
 Az ostromlókat kétszer visszaverte;
 Harmadszor Karsia kaput
 Ostromlá a szultán jancsárrival,
 Melyet Justinián olasz segéd-
 Néppel védett; keményen harcolának
 A mieink; míg Justinián, kezén
 Könyű sebet kapván, elhagyá a

Reábízott kaput; haszontalan
 Kiáltja, kéri őt maradni
 Konstantin, nem hall, elszalad.
 Utána az olasz nép. Oda
 Lett arra minden rend, a védelem
 Megszűnt, lankadni kezdenek
 A harcolók és végre társaik
 Tetemin keresztül a jancsárok
 Falainkra mászván, kapukon által-
 Törvén, elfoglalták ezen
 Várost, a kereszténység kulsát.
 Konstantin látván nemzete
 Vesztét magát halálnak szentelé
 Elvetve császári jeleit, mint
 Közkatona harcol s ismeretlen
 A csata zavarjában elesik.

Leo: Méltó szebb sorsra, boldogabb
 Időkre; de nagy, estében is —
 Mindenkor élni fog dicső neve.

Agenor: Én mindaddig Phenar kapunál
 Harcoltam, míg az ellenség a belső
 Város felé tódult, már égni kezdte az,
 Hogy visszafordulék leányomat,
 Megmenteni, vagy magammal együtt
 A láng közé temetni. Ó, de
 Minő borzasztó rettenetre
 Jövék! mindenfelől zavar,
 Tolongás, gyilkolás; a harcolók
 Véres csoportokban heverték a
 Földön s mérges dühvel, a halál
 Vonaglásai közt, már tűnő erővel
 Egymásnak testeit szaggaták;
 Az asszonyok meztelen kebellet,
 Kétségbe esve, repkedő hajakkal
 Az utcákon szétfutkosának
 S körmökkel védették gyermekeiket.

Kiket mellőkről elragadva
A vad pogányok üldöztek.
Az ablakokról kisdedek repültek
Alá s zúzott agyvelejök haldokló
Szüleikre freccsent és pirosra
Festé azoknak sárga képöket.

Leo: Rettentő rajzolat! legyen
Elég, vérfagyba hozza a szívet.

Agenor: Vad lárma közt rablák ki a vadak
Templomjainkat s a szent képeket,
Kereszteket lovakkal tipraták.
Ezer formában dolgozott
Mindenhol a halál, itt fegyver által
Hullott az ember, ott tűzomlás
Között százanként vesztenek; patak
Gyanánt, hömpölyögve folyt a vér
A nagy tengerbe és piros sugárt
Hagyott maga után. Jajgatás, sírás,
Ropogás, az ágyúk durranási.
Az öldöklő pogányok riadási egy
Világ bomlását látszattanak
Hirdetni.

Leo: Ó Iréne!

Agenor: Én keresztül
A holtakon, vérben gázolva,
Sophia templomáig vergődém,
Irenét ott fellelmi gondolám;
De töltve volt már immár pogányokkal;
S amint nevét kiáltva, vagdalkozva be-
Felé tolongok, egy török
Kiütötte egy csapással mind a két
Szememet. Mi történt aztán, nem tudom.
Mire feleszmélkedém, Geront
Karján valék.

Geront: Hogy a pogányok
Lecsendesültek s a sok üldözésben

Elfáradtak, kimentem én is
 Szegény atyámat fölkeresni, kit
 A harc között elveszték és Agenort
 Vérében leltem; minthogy életet
 Sejték benn, elvittem magammal —
Agenor: És ápoló kezén új életet nyerek.
 Most e romok között tartózkodánk
 Leányom sorsa végett.

Leo: Agenor! én most a városba indulok
 És még ma vagy megszűntem lenni,
 Avagy leányodról igaz valót
 Hozok. (Hátul mozgás hallatszik.)

Mi ez?

Geront: Mozgást hallok! talán
 Török rablók: minduntalan
 Másszák az omladékokat,
 Elásott kincseket keresnek.
 Vonuljunk félre, nem mulatnak ők soká.
 (Félrevonulnak.)

Abdul, Hasszán, több török.

Abdul (a falon leugrik):

Már én alatt vagyok!

Hasszán: Jövök

Én is. Gonosz járás esik

A romladék közt. (Lejön.)

Itt volnánk!

(Több törökök lejönnek és vizsgálódnak.)

Abdul: Üres bolt, semmi sincs benn, hasztalan
 Fáradtunk, már elhordták a javát.

Hasszán: Pedig templom volt, látod a keresztet?

Abdul: Mi haszna, nincs körében semmi is.

Ma rosszul szolgál a szerencse,

Se drágaságokat, se embereket

Nem kaphatunk.

Kisfaludy Károly: Iréne.

Hasszán: Habár lelnénk is.
Tudod, Mohammed mely keményen
Megtiltá a rabfogdozást.

Abdul: Azért.
Hogy most szerelmes egy görög leányba!
Az semmi. A partnál találhatsz
Mindenkor rabkereskedőket.
Azok jó drágán megveszik
Az ifjakat.

Hasszán: Menjünk tovább,
Itt semmi sínes, ne töltsük hasztalan
Időnket.

Abdul: Ott a kereszt fennáll,
Nem nézhetem, jér, döntsük el!

(A kereszthez mennek, akkor Leo és Geront kirohannak.)

Leo: Nem! inkább meghalok, de ezt szemem
Előtt ti nem cselekszitek!

Geront: Alacsony latrok!

Agenor (előtétóváz): Leo! Geront!

Abdul: Ragadjátok meg őket, rajta csak!

(Geront megsebesítettetik s megfogatik.)

Geront: Hah! átkozott sors! öljetek meg!

Hasszán (Leóhoz): Add meg magad.

Abdul: Ne kíméld, szúrd keresztül.

Agenor: Ó égi irgalom!

Leo (lenyomattatik): Hah, ördögök!

Abdul: Lassan! lassan! meg nem menekszel.

Még ifjú vagy, szolgálni fogsz nekünk.

Hasszán: Siessünk a tenger-
Parthoz velök.

Agenor: Leo! Geront! Nagy Isten!

Végy, végy magadhoz! (Abdul néhány török-
kel a keresztet ledönti, mely a földre esik.)
Hol vagyon

Villámod! ó miként engedheted

Tiporni így fiadnak szent jelét!

Abdul (Agenorra mutat):

Ezt hagyjuk itt! öreg s vak, úgy sem adnak

Érette semmit is. Most hát siessünk!

Leo: Agenor légy boldog!

Agenor (kifakadó fájdalommal): Leo fiam! —

Iréne! ó, Iréne!

Abdul: Hah öreg!

Tudod, kit említél most? Szólj! kitől

Hallád ezt a nevet? valld meg nekünk.

Agenor: Iréne! ó, az én boldogtalan

Leányom!

Abdul: Mit szólasz, keresztény?

Iréne, szultánunk kedveltje, a te

Leányod?

Leo: Átkozott legyen nyelved!

Agenor (nagy félelemben):

Iréne, mondád, szultántok kezében?

Hah! rettentő végzés! ha ennyi kint

Mértél reám, miért nem adtál érc-szívet

Viselni e fájdalmaikat!

Abdul: Allah! minő szerencse! (Leóhoz.) Ifjú!

Szabad vagy.

[Im most

Hasszán (Agenorhoz): Atyja szultánnénknak!

Fejet hajtunk, parancsolhatsz velünk.

Leo: Te, szörnyű hírmondó! szólj! hol vagyon

Iréne? hol találom őt?

Abdul: Mohammed

Karjában; a nagyúr meghódolt

A ritka szépségnek s Irénét

Magának eljegyzé.

Agenor: Halált öleljen

Öben', villám legyen tekintete,

Mirigy, emésztő tűz lehellete,

Éles tört szúrjon teste minden

Mozgása a pogány mellébe;
 A levegő, melyet szí körében,
 Gyullasszon rothadást, s amerre lép
 Ott keljenek rút viperák
 Fel a sötétből s orvosolhatatlan
 Sebeket égessenek tüzes
 Fullánkjokkal! Még ezt is! — ősz
 Fejem lángol, kétség kerülget!

Abdul (félre Hasszánhoz):

Kísérjök őket a basához,
 Meg fogja ő szolgálatunkat
 Köszönni s tán jutalmat is nyerünk. —
 Kövessetek bennünket a városba.

Leo: Megyek. — Tűzlángra lobban bennem az
 Erő; vagy őt megmentem, vagy pirítsa
 Szívemnek vére menyegzős nyoszolyáját.

Agenor: Vezess! én is követlek. Átkom

Ébressze fel a bosszú
 Öldöklő angyalát, hogy a pogány
 Fejére az ég kemény haragja
 Dördüljön. Jer, vezess! (El mindnyájan.)

Császári palota.

Zagán basa, Ferez bég.

Zagán: Így nem maradhat; a szultán miénk.
 Vérünk által lett naggyá, élte minden
 Napját ezren fizettük, ily
 Méltatlan ő alá ne szálljon.

Ferez bég: Képzelnem tudom természete
 Gyors fordulatját: ő lemondana
 Most a jövődőről, ki annak élt,
 S magas feltételei határtalan
 Repkedtek? ő, kinek keskeny volt a világ,
 Búsongva most egy gyenge lánynak
 Tekintetét lesné?

Zagán: Azon magas
Lélek, mely őt előbb vezérlé, elhagyá.
Már nem hevül a szép dicsőségért,
Vak érzetek lekötve tartják alkotó
Erejét, és vért özönlő karja,
Elég erős megrázni egy világot,
Lankadva most ölelésre hajladoz.

Ferez bég: Mit szól a nép e változáshoz?

Zagán: Ez a fejetlen gyülevész csoport
Ítéletében ingadoz, vakon
Függ a pillanaton; ki örül,
Hogy messze a veszély, ki csendes
Búval néz a lankadt császárra, és —
Hallgat.

Ferez bég: Nincs egy bátor, ki őt serkentené?

Zagán: Haszontalan! nem hallgat már baráti
Szavára, elhúnytak vitéz tulajdoni
És a köz élet szűk határiba
Vonult. Az erős bajvívó most szelíd
Báránként irtózik, ha vért lát.

Ferez bég: A trónus első őreit
Illeti hazánk szorgalma. Mit szól
Hali¹⁰ fővezér?

Zagán: Iréne pártfogója. Ő
Nemcsak nem oltaná tüzét,
Sőt azt táplálni látszatik; de nem
Soká tarthat csalárd játéka, mert
Egy tettének már nyomdokán vagyok.
Mely őt vesztébe dönti. Bizonyos
Tanum vagyok, hogy ő Konstantinnal
Szövetségben vala; a jövő divánban¹¹
Nyiltan fogom vádolni.

Ferez bég: Allah
Segítsen és adjon sikert
Munkádnak.

Zagán: Én legfelsőbb gerjedelmét

Megtámadom Mohammednek,
S felébredt ösztönét nagyobb
Méreggel orvoslom; szerelmes vágyai
Önön hevükben szűnjenek.

Ferez bég: Az indulat keltét, a forró
Vér lángjait nehéz lesz oltani.

Zagán: Azon bálványt, melyet buzgón imád,
A testesült valóság kényei
Lerontják. Hallgasd csak, mit végezék:
Albániából egy híres
Szépségű rableányt hozattam,
Annak keblén tompuljon éle
Küzdő szívének.

Ferez bég: Hátha mégis első
Szerelmen elszakad hálód, mit akkor?

Zagán: Akkor nem érdemes kormányt vezetni.
Dőljön sírjába fénytelen, ha önkényt
Leszáll azon magas tetőről
És balgatag, mulandó kényekért
Eladja nemzete századit. Midőn
Rémülve a nép ellenzé az ostromot,
S ezen város bevételét
Feladni kényszerítették, magam
Valék, ki őt a pártosok dühétől
Oltalmazá, s Konstantinápoly estét
Eszközlé! Most legelső én leszek,
Ki a lágy férfi ellen kardot ránt,
S tehetetlen létének véget szakasztok.
Még arra juthatnánk, hogy a görög
Nép rajtunk büszkélkednék, és ezen
Nyert városban mi lennénk a rabok.

Ferez bég: Reám számlálhatsz, kész vagyok
Mindenre.

Zagán: Én a spáhikat¹²
Frigyünkbe iktatom, a jancsárokat¹²
Reád bízom.

Ferez bég: Munkálkodj csak belül,
A külső dolgokat magamra vállalom. (El.)
Zagán (egyedül):

Ha a kormányos csüggedez zajos
Habok között, más ül helyére, ki
A villámok között tovább evez
És a magas célnál ő nyer borostyánt.
Ha a dicsőség véradót kíván,
Az egyes életet sajnálni nem lehet.
Mohammed! nagy valál, léted korán
Magába éveket foglalt, erő
S tehetség a világ urává
Jegyeztek. Most fénykoronádat sötét
Homály fedi, s Omárnak nemzete¹¹
Bámulva látja tűnni csillagát,
Mely ékesen fénylett egünkön.
Nagyságod szép emlékjelét
Ezen város halmán leraktad:
Acélozd szívedet szerelmed ellen,
Győzd meg magadat és a világ csak egy
Uralkodót ismer. (El.)

Ékes szála¹⁵ a császári palotában.

Iréne, Hali basa, Zulima, több rableányok.

Hali: Lépj a világosságra, a hatalmas
Karján derülj nemesb életre!
Ezen fényes palotában, melynek küszöbit
Csak választottak járnák, veszed
Lakásodat; hol lábadhoz borulva
Országok, nemzetek magasztalják
Benned Mohammed hölgyét, s a próféta
Kedveltjét. Mint a nap magas
Égről aláterjeszti éltető
Sugárit, és virítja földünket:
Oly tisztán állj magas tetődön,

S bábolj szerencsét híveidre.
Zulima (minekutána mindnyájan térdet hajtanak):

A porban itt fekszünk előtted!
 Tekints kegyelmesen rabszolgáidra,
 És méltass megmutatnunk a mi
 Örök hűségünket. Parancsolj!

Iréne (félre): Ó én szegény! honnan vegyek erőt
 Ezen szomorú nagyságra! (A jelenvalókhoz)
 [Keljetek fel!]

Ha éltem folytában szerencse és
 Öröm virágzik, azt egyedül
 Adhatja a ti boldogságtok, és
 Egyedül abban fogom keresni. (Felkelnek.)
 Legelső tettem, melyet a nagyúr
 Kegyelme által elkövetendek, az
 Legyen, hogy nektek itt szabadságot
 Adok; szabad lélek tud csak szeretni,
 S csak a szerelem által derülhet
 Boldogság. (Int, a rableányok elmennek.)

Hali: Ó Iréne! szabj határt
 Magadnak; nem minden szív érett
 Méltón becsülni a jótéteményeket.
Iréne: Engedd a szívnek kényén érzetét
 Követni, egy tárgyon találjon
 Legalább megnyugvást és egy tartalék
 Legyen, melyhez ragaszkodjék. Oda
 Belső világom; éltem hajnala
 Édes reményi eltemetve;
 Lerontva, eltíporva éltem sarkai!
 Ó, jó öreg! ne költsd fel a szívet,
 Hogy a jótét leplébe beborulva
 Ne ébredjen fel a szomorú valóra.
Hali: Ne vádold sorsodat! Te egy világ
 Gyámangyala állasz itt; imádd az
 Örökkévalót, ki ide helyeztetett!

Ezer könnyes szemek reád tekintenek,
Ezer sebes keblek hozzád sóhajtanak,
Enyhülést várva ölelnek tégedet.

Iréne! ó, mik a föld örömei
E szent érzethez, mely kény múlja fel
Ezen malasztokat? De még is
Ki ne üritsd váltig a jószág tegzét,
Hogy mindenkor maradjon hátra
A próbált érdemesnek.

Iréne: Érzem e
Nagy igazságot, de a szokatlan elme,
Mely ekkorig csak házi dolgokat
Fontolt, szédelg ezen sikos tetőn.
Erőm van áldozatra; népem, édes
Hazám balsorsa érdekel; de én,
Egy gyenge lány! hogy állhatok meg
E kétes ösvényen? Magányos
Életre csendesen nevelve, a világ
Forgását, a nagyok szokásait
Ismerni nem tanultam: mint feleljek
Meg a buzgó akarathoz? az
Irigység ostromát miként fordítsam el?

Hali: A szépség égi hatalma és
Az erkölcs nyugtató sugára:
Ezek gyengéden átvezetnek
Minden veszélyeken. Az erős
Bátran az erőssel harcra kél,
Éltet köt a diadalra, és
Meghódol a szelídség karjain.
Ezen tulajdonok győztek Mohammed
Szívén, ki sasként ama tetőket
Kereste, melyeket halál emelt
Véres mezőkön. Most sajátod, a vad
Erő nemesb formára olvadoz,
És kebleden nyájasként kedvet talál.
S hazádnak sorsa könnyűül általad.

Irène: Mit ősz fejed, bölcsességed, magas
Tisztod nem teljesíthetett, reám
Bízod! Én tartsam gyenge kézzel
Az éhező, vért szomjuzó oroszánt?

Hali: Kit a dicsőség vágya meglepett,
Annál a férfiszó, a szolgál
Kérése, s a barát tanácsa
Sikertelen elhangzik, mert nincs neki
Mit adni a borostyánért; de a
Szerelem elaltat minden vágyakat,
Magában él és a laurus¹⁶ helyett
Rózsát szakasztgat.

Irène: Hitszegésemért
Miként találsz mentséget? Én keresztény —
Nem, inkább meghalok s megmentem lelkemet.

Hali: Az vagy, s maradj! A jótét atyja egyiránt
Ápolja számtalan világait;
Éltesd belsődben, ott vagyon
Oltára, onnan szedj erőt
S türelmet életednek. Im
Én is vallásodat tartom,
Immár húsz évek óta Istened'
Imádom — ím szent képe mellemen —

(Kihúsz egy feszületet.)

Egy jó és áldott lélek, mint te, egykor
Szerelme által véle meg-
Ismertetett.

Irène: Alig hiszek szememnek!

Te, Hali! egy keresztény?

Hali: Az vagyok;

Hív tisztelője a keresztnek
És a szelíd Megváltónak.

Irène: Nem, nem! te Istenünket elhagyd,
Mert hívei ellen dúlva pogány
Népet vezetted s a félhold jelét

Konstantinápoly omladémai
 Felett diadalmaskodni engedéd.
 Nem, ősz fejed, felejtve a
 Szerellem törvényét, árulóvá lett;
 Keresztény nem vagy, a török Mohammed
 Dölyfös vezére.

Hali: Összvedőlt
 Konstantinápoly; nem mi, egy
 Felsőbb erő rontá le azt.
 Uralkodói vétke és a nép
 Vak bódultsága ily nehéz
 Rabigába hozta elfajult lakóit;
 Kik félrevetvén minden erkölcsöt.
 A tiszta vallás első talpkövét.
 Mohammed büntető ostora alá
 Estek. Haszontalan küzdék
 S iparkodám ezen veszélyen
 Fordítani; megszegém hűségemet,
 Kockára hánytam életemet,
 Hogy megmenntessem a kereszténység
 Kulcsát — a végezet nem úgy akarta.
 Iréne! most te állsz az új trónus
 S a nép között, melletted ím Mohammed
 Szelídül, és szebb élményre
 Fakad, s te néped áldásában végre
 Nyugalmat, s szent elégedést találsz.
Zulima (szerecsen gyermekekkel jön, kik mindenféle drágaságokat hoznak.)
 Mohammed, a hatalmas, általam
 E drágaságokat küldé, s ezekkel
 Téged felékesíteni parancsolt;
 Maga is tüstént meg fog jelenni.

(A drága ruhákat és gyöngyöket eleibe rakják, azután elmennek.)

Hali: Iréne! most elhagylak. Légy erős!

Minden pillanat egy élet; zsarold
 Rakásra a történet kincseit,
 Fordítsd javadra és néped javára. (El.)
Irène (egyedül): Itt állok hát egyedül ezen
 Idegen világban, elhagyatva
 A sok között. Uraság s hatalom mosolyg
 Előmbé és bizonytalan
 Létem mégis szüntelen borzogat.
 Amit szorgos dajkám ágyam felett
 Mesélt, a tündérek gyémánt-
 Hegyeiről, im valónak látom én;
 Ékes ragyogvány fog körül,
 Amerre nézek, fényre száll szemem.
 Én egy szegény haza-vesztett árva,
 Szultánné, egy világrész asszonya!
 Körülem kincsek, ritka drágaságok —
 Hah, félre, félre, átkozott ragadmány!
 Könnyek csillognak rajtatok,
 Halál közt halmozott vad birtokostok!
 Nem, nem! csalóka fény nem hat szívembe;
 Előbbi sorsomat zokogva fájlalom —
 Atyám! Leo! (nagy érzéssel) Leo! Hah! vissza
 Mellembe drága kép! vonulj
 A szív mélyébe; kedvesed nem él,
 Ki él, azt könnyező hazád pogánynak
 Keresztelé. — Mohammed! vedd tehát
 Aldozatodat! s ha tettem által
 Kedves hazám ügyén segíthetek,
 Édes megnyugvás a célnál jutalmaz.
Mohammed (hirtelen jön):
 Itt vagy tehát! s Mohammed még reménylheti,
 Hogy engedő tekinteted
 Elé jöhet. Szólj, mit tegyek! hogy el-
 Oszoljon e bús felleg? szólj! Mit egy
 Halandó elme megfoghat, mit a
 Hatalom tenyészthet, megszerzem

Ki
Irène
 Ha
 Le
 Mo
 S n
 Vo
Moh
 Sz
 Gy
 A
 Si
 Vi
 Eg
 Mo
 Ejl
 Ér
 Ki
 Ke
Irène
 Ki
 Ne
 Sz
Moh
 Tú
 A
 Mi
 El
 Pi
 S t
Irène
 Ma
 El
 Ki
 Ho
 S a

Kívánatidnak és kedvednek áldozom!

Irène: Bocsáss meg a gyenge leánynak, hogy a
Halál körét elhagyván, hirtelen
Legfényesebb életre nem szokhat.
Most is hallom szavad mennydörgő hangzatit
S nem akarva a szív félve vissza-
Vonul.

Mohammed: Azon sötét időnek vége már:

Szelíd tekinteted nyájasabb világot
Gyújtott keblemben; mióta láttalak,
A harcoló halált kedvellő homloka
Símul és a mord zivatar
Virágos partokon tanul
Együtt sutfogni a csörgő patakkal.
Most virrad életem: zajos
Éjben borongtam én előbb,
Érc-karral egy világot átölelni
Kívánván, s íme a világ, a rég
Keresett, te lettél.

Irène: Ó, Mohammed!

Ki a világról álmodott, nyugalmat az
Nem lelhet a szeretet szelíd ölében.
Szűk az élet a fellengző elmének.

Mohammed: Véres játék a föld bírása,
Tűnő árnyék, esalóka fény:
A szerelem csak maga éltünk csillaga,
Mióta érzek, élek, a világ
Előbb egy éktelen csata-
Piac: virágos Éden most előtttem.
S te egy istenné országlasz egemben.

Irène: Pirulva nézek a sötétből
Magas tetődre, e gyors változást
Elmém megfogni nem képes; csak egy
Kíváratot táplál dagadt szívem,
Hogy fellegetlen lássam homlokod,
S a fegyverek zörgési szűnjenek.

Mohammed: Szavaidra megszelídül a halál,
 A szívtelen gyűlölség érzeni
 Tanul, s bámulva a vitéz,
 Elejti fegyverét, Iréne!
 Irtózva nézek vissza most
 Előbbi életemre, amidőn
 Halállal frigyben rettegés
 És jajgatás volt életemyem.
 De bár miként imádva a raboktól
 Erővel állék nemzetek nyakán
 Szívemnek ürességében még is érzem
 Kínossan embervoltomat;
 Most meggyőződve töled, isteni tűz
 Lebeg keblemen.

Iréne: Mint hálálhatom
 Forró szerelmedet? nincsen erőm
 Veled repülni, visszatart a félelem,
 Hogy harcokhoz szokott lelked
 Emésztő játékát próbálja újra.
 Nézz csak körül, bús romladék között
 Jegyzél hölgyednek, és a templomok
 Üregéből a Mindenható súlyos
 Átkot kiált frigyünkre — rettegek!

Mohammed: Felépülnek megint! miolta
 Elnyertelek, szent a kereszt,
 Szent Istened, mert legszebb angyalát
 Hozzám leküldé: im tebenned őt is
 Imádom. Készülj kedves! nemsokára
 Mint szultánnét tiszteljen a világ. (A kin-
 esekre mutat.)

Iréne: itt ezen csekélység; nem
 Azért küldém, hogy ékedet
 Emelhetnék; de hogy mind azt, amit
 Az ember méltat, egyesülve lássa
 Tebenned.

Iréne: Vajha azon hév, mely most

Ki
 A s
 Mo
 Ad
 Al
 En
 Ö
 Moh
 Les
 En
 S a
 Az
 Va
 Ily ü
 f
 Ké
 El
 Ta
 Mo
 A
 Lé
 Iré
 Po
 Az
 Ja
 Me
 Ha

Moh
 A
 Az

Kicsapongva árad, el ne zárja
 A szív szelídebb érzetét!
 Mohammed! éltemet kezébe
 Adom, velem hazám sorsát. Ó, engedj
 Áldást tenyészni országunkra és
 En egy gyenge virág forró kebleden
 Örömmel hervadok.

Mohammed: Szerelmem
 Legyen bírása tetteimnek.
 Enyém vagy! ezen szó szent békét lehell,
 S a durva élet édesen mosolyg
 Az égiek színére. Mily szerencsés
 Vagyok! Mi a világhódító élete
 Ily üdvösséghez. Ó, Iréne! (Indulatosan át-
 fogja.)

Kérkedjék más elnyert országok hantjain:
 Elnyert világom én karom között
 Tartom, kíváнатimnak ez határa.
 Most érzem istened szent ihletését,
 A lelkesült pornak fölemelkedését.
 Légy boldog! Nemsokára látlak. (El.)

Iréne: Boldogtalan hölgy! ünnepi
 Pompával ékesítnek áldozatra:
 Az indulat vezet, fájló szívem
 Jajdul tövispályáján. Ó,
 Mennyei igazság, adj erőt!
 Hadd győzzek e háborgó érzeten.
 (Bús gondolatokba merül, a kárpit lefordul.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Császári palota.

Mohammed, Hali.

Mohammed: Szokatlan dolgokat csodál a nép,
 A régiben szeret heverni;
 Azért kárhoztatják el a basák

Szándékomat. Keresztény vagy török —
 Kihez szívem szól, azt választom és
 Semmi hatalom nem gátolhatja azt.

Hali: A kedvező szerenese méltó
 Szívhez csatolt, s azt balgatag,
 Idétlen véleményekért feladni
 Gyarlóság lenne.

Mohammed: A szűk elme,
 A gyenge lélek, mely szokás
 Järmában vont útját elhagyni fél,
 Az a szabad választót rettegi —
 Én végezék. Iréne a török
 Trónusra lép. Az ég szülöttje szépség,
 A vak történeten boszulja meg magát,
 Mely őt rabbá, tévé; hatalmam
 Fényét hirdesse ő a bámuló
 Világnak. A jövő dívánba bé
 Fogom vezetni, és azon
 Szó, mely előbb ezereket a halált
 Megvetni lángított, elszánt tökéletem¹⁷
 Célját most is fenn tudja tartani.

Hali: Ha szorgalmam szerencsédért meg nem
 Előzi szolgáltnak tehetségét, kívánt
 Véget ígerek.

Mohammed: Hív szolga! szólj!
 Mint állnak külső dolgaink?
 Lecsendesült-e a görög nép?
 Mit mond az új kormányhoz?

Hali: Azt, uram,
 Csak a következés mutatja.
 A félelem most hallgatást
 S megnyugvást szült bár, mégis a
 Belső bü áttör a nedves szemem.
 S váltságért feltekint az égre.
 Meghódítád ugyan, nagy szultán, őket,
 De a szíveknek nem parancsolhatsz.

Mohammed: Ezentúl jóság legyen fegyverünk.

S minden gyűlölséget kegyelmünk öljön el.

Ezen város keblében nőtt Iréne,

Ezen falak közt fejle ki

Szépsége, szívet ígésző égi kelleme.

Azért kívánom, hogy lakóin

Segíttessék: hadd érezzék ők is

Urok szerelmét, és hevüljenek

Lángomnak terjedő sugáritól.

A jótétel gondját reád bízom,

A szív és ősz fejed legyen vezérlőd.

Hali: Parancsodat követnem édes

Kötelesség; számlálhatsz reám.

Mohammed: A külső országlás nehéz

Terhét kevés időre hív

Válladra fordítom; mutasd

Személyemet teljes hatalommal,

Végezz, ítélj; de mindenekelőtt

A háború komoly jelét távoztasd:

Szerencsém hajnalát a béke csendes

Karjában hadd éljem s távol a lét

Zajos neszétől lelkem hadd legeljen

Megnyílt egem boldog vidékein.

Most hozzá! hozzá! a kedvest ölelni. (El.)

Zagán basa lakása.

Zagán basa, Ferez bég, Notaras.

Zagán: Notaras! most is habzol? én

Tebenned férfilelket gondolék,

S azért dicsőbb pályára szántalak.

Mohammed a görög trónust lerontá,

Hahogy sötétben nem kívánsz maradni.

Őt szolgálj, én utat nyitok.

Notaras: Köszönetem —

Kisfaludy Károly: Iréne.

Zagán:

Félre ily avult

Szóval, nem illik egy bátor vitézhez,

Ki az esendőn magát fel tudja

Emelni! a félénk rebeg hálát.

Midőn a bátor férfiú cselekszik.

Notaras: Uram! szólj! mit tegyek? parancsolj

Zagán: Jövő divánban valld meg azt

Nyilván, hogy Hali nagyvezér Konstantin

Császároddal szövetségben vala.

Notaras: Uram!

Zagán:

Nincs mentség, életed forog

Fenn, mert tudd meg, Mohammed

Akaratját hirdetem, maga

Kívánja tőled e dolog mivoltát.

Érteni. Válassz: vagy jutalom, vagy

Halál.

Notaras: Nem! ó uram! ne kényszeríts!

Ferez bég: Amit kész nyelved kéretlen kiejtett,

Azt a község előtt¹⁸ is vallhatod.

Zagán: És kell: mert tudd meg, élve e helyet

Többé el nem hagyod.

Notaras (magában):

Hah! mit míveltem!

Elárulám jótévőmet.

Zagán:

Te hallgatsz?

Hé strázsa! (Néhány török bejön).

Notaras (megijedve):

Kíméld éltemet!

Mindenre kész vagyok.

Zagán:

Jól van tehát.

De míg kezdődik a diván,

Nálam maradsz.

Notaras:

Kezedben sorsom!

Ó vedd fel ügyemet,

S felséges uradnál légy szószólóm. (El a strá-
[zsával])

Zagán: Menj! néked is kár volt születni, nem

Dicsőited teremtetet.

Ferez bég: Barátom, a szerencse szolgál,

A nagyvezért ezen tanú elejti.

Zagán: Öneki esni kell a nemzet ügye

S a trónus méltósága úgy kívánja.

Csalóka színezéssel ő

Rontá meg a szultán fogékony

Szívét, ki elragadva most

Vak indulattól, asszonyá leszen.

Vérem feszül, ha látom, hogy Mohammed,

Kitől országok reszkettek, ha szórva

Villámit a mezőre lépett,

Hogy az a Mohammed most rabjának rabja,

S egy gyengé lány gyarló játéka;

S hogy végre méltán kezdetét folytassa,

Keresztény rabnét óhajt a trónusra

Emelni.

Ferez bég: A törvény ellen? Nem! azt

A mufti¹⁰, s a basák nem engedik.

Zagán: Azokra nem lehet számlálni; kit

Arany, kit félelem meghódít,

Ezen dologban a sereg szava — — — — —

Lesz a bíró, ahhoz kell tartanunk.

Ferez bég: Mienk a nép; a táborban nagy az

Elégtelenség, hogy Mohammed oly

Kegyelmes a görög rabokhoz, és

Azokat szabott áron kiváltá.

A szikra már nő, és előbb

Mint sem gondoljuk, lángba mén

És zendülést természet.

Zagán:

A zendülést

Mindaddig gátoljuk, míg más lehetőséget

Találhatunk az elgyengült szultán

Orvoslására, mert kiütve lángja

A jót, a rosszat egyaránt emészti

S határt nem lel vad terjedésiben; de

Ha semmi eszköz nem használ, tovább

A gyenge kormányt akkor nem lehet
Szenvedni, más uralkodót keressünk.
Erősebbet kívánok én felettem, hogy
Parancsoló kezén forogjon életem.

Ferez bég:

Ezen trónus, melyet vérünkkel itt ezen
Világ részén emeltünk, tartsa meg
Mivoltát; itt is mi törökök
Akarunk maradni. Én megyek,
S ha szükséged lesz rám, a táborban találsz. (El.)

Zagán (egyedül):

A fergeteg kezdődik, dúlva indul
Fejünk felett, az odvas törzsöket
Ledönti, hogy szebben virítson a
Felséges cédrus. (Abdul jó.)

Abdul, várva jössz!

Szólj! mily választ hozol, mit végeztél?

Abdul: Azt a három görög foglyot, kiket
A templomromladék között találtam,
Parancsodként elrejtém, most pedig
Ibrahimtól jövök.

Zagán:

Mit szóla? volt-

E haszna a küldött ajándéknak?

Abdul: A félelem leginkább vallatá
Meg véle azt, hogy Hali nagyvezér
Általa izent Konstantin császárnak,
Kegyelmedért esdeklék és
Mindent ígér, amit kívánsz.

Zagán: Legyen gondod, hogy senkivel

Ne szóljon Ibrahim, kivált

A nagyvezér²⁰ embereivel.

Abdul: A szolgát is nálam tartom, ki őket

Elárulá; megbánta már tettét,

S előbbi vallását tagadni

Akarja.

Zagán:

Késő bánatit

Fontolni nincs időm; tartsd zárva őt,
Míg titkának hasznát veszem.

Menj! s hadd reám méltó jutalmadat.

Abdul: Elvégzem (El.)

Zagány (egyedül): Hali! életed csillaga

Elhúnyt! hol a nagy történt, ott alá
Száll fényes méltóságod. Erdemed
Ha volt, azt hívtelen tetted homályba
Dönté; ki földi birtokot keres,
Ne kérjen az tanácsot a megindult
Szívtől, Nem ellenséges indulat

Vezérel: a dicsőség és haza.

Azon falak közé, hol a

Belső országlás gondjai

Őszvesereglenek, ott helyén vagyon

Lassú bölcseséged, s őszült fejednek

Tapasztalásai; de hol a magas

Lélek tökéelve a világhoz

Nyúl, hátra kell ott állnod, egy

Erősb vas karja a sötétbe

Sodor. Leszáll napod, Hali!

Az újabb kor nem kölesönöz világot;

Vagy én is ön-ásott örvénybe súlyedek. (El.)

Császári kert, jobbra lugas, hátul ernyős utak.

Iréne, Zulima.

Iréne: Végy fel hús ernyő! suttogó patak!

Csendes lugas! ti egykori drága

Helyek, kedvelt magányok! im megint

Nyugalmat adtok az elhagyott

Árvának. Régi boldogságom édes

Tanúi, csendes örömim hajdani

Tanyái, bájos látványok! tenyészettek

Megint, amint létemnek legelső reggelén.

Te anyja mindeneknek, alkotó
Természet! ó vedd fel leányodat
Meleg karodba, és engedd hevülni
Tápláló melleden! fordítsd felém
A múlt idők bájos szövétnekét!

Zulima: Iréne! mint örvendek, hogy komor
Tekinteted, barátnéd aggodalma,
E szép helyen vidám kedvet lövell:
Remélhetem tehát, hogy az
A fojtott bú, titkos könnyek
Megszűnnek, és ezentúl sorsodat
Szébb pontból szemléled.

Iréne: Szabadságom

Emlékét itt ünnepli most
A lélek. Ó Zulima! a tavasz
Mosolygó fénye ifjúságom
Korába helyheztet²¹ s vígan
Elém rajzolja nyájas képeit.
A régi szellő lengedez,
Ékes virágok illatit szívom,
És a megtért fülemile bús
Panaszát hallom ismét zengeni
Ezen bokorban; itt lesém
A tarka lepkéket, s pihenve
Ezen fák lombjai alatt hűtözék;
Itt sétált ünneplő ruhában a
Nép s mindenféle játékkal
Tölté a nyugalom napját;
Itt dolgozott az álmodó művész.
S dagadt kebellet a költés
Honába fellengzett, vagy érzetét
Bájos hangokkal zengvén, édesen
Ingerlé a csodáló hallgatók
Szívét. Itt láttam őt először —
Leo — Hagyj el csalóka képzelet!
Zulima: Felejsd a multakat, szorítsd

Melledhez a jelenvalót,
 És nyerni fogsz, csak tudd használni. Im
 Tiéd most az, miről előbb
 Álmodni se merél; azon tetőre,
 Hová ezren hiába fáradtak,
 Te játszva eljutál, mi kell
 Több?

Irène: Nem volt választásom sírokon
 Épült szerencsém! Kincsek közt nyögő
 Arany fogság a multakért
 Eoeszti a szabad görögnét.

Zulima: Irène! így jutalmazod Mohammed
 Szerelmét?

Irène: Érzem, hogy bűnös vagyok:
 De a bús áldozó méltó könnyét
 Az ég sem kárhoztatja. Ó Zulima!
 Írt a szegény csak a multban keres.
 Tekints körül a messzeségbe és
 Irtózva elfordul szemed.
 Itt fekszik e város, mely dísztelen
 Áll most, az enyészet lakhelye;
 Soros házai rendetlen kőhalommá
 Váltak, s a templomok magas
 Oszlopi elszórva fekszenek:
 A porba omlának sok évek művei;
 A népes utcákon mély esendesség
 Borong s a tágas piacokon görög
 Vér gőzölg még; megnémult a harang.
 Mely a lakókat szent ígére inté,
 Nem hangzik a kórus magányos
 Atyáktól és a szent tűz nem lobog
 Az ékes oltáron — Félhold ragyog
 A tornyokon, ledőlt a szent kereszt —
 Ott áll házunk, ott gyermekeskedém;
 Ott folydogált élttem szülőim
 Hív karján — Ó, gyönyörű emlékezet!

Ne hagyj el ég csendes leánya!
 Hogy mellemhez szorítva, mostani
 Sorsom mélyét ne lássam. Ó, Zulima!
 Engedj mulatnom itt; erőt tenyész
 Azon nap bennem itt, mely szüntelen
 Romlásom árnyékát felém lebegteté.

Zulima: Mulass bátran, ha kedvet ad az itt
 Való létel, csak vond el szívedet
 A hasztalan bűtől s ne háborítsd
 Urad szerencsáját, ki benned él,
 És hölgységétől hasonló érzetet
 Kíván.

Iréne: Lassan, lassan, ne szólj tovább!
 Ezen szó rabbá tesz, s minek
 Az áldozandónak mutatni azt
 A kést előre, amely elvágja életét —
 Nem, nem, ne hallgass rám, Zulima!
 Elvesztém magam, ezen komor
 Kilátás elmémet zavarba hozta.
 Felejtse el, ó, felejtse el jó Zulima,
 Miket hallál, én a szultán igaz
 Birtoka vagyok s kedvére élni
 Legfőbb kívánságom. Hazám neki
 Szentelt; ím eltökélve látsz.

(Zagán basa és Fatime jönnek s hátul megállnak.)

Jer, jer! siessünk innen! a falak
 Között megtompul a szív gerjedelme.
 Ah mit használ a munkás képzelet,
 Ha mindenhol csak sírba ütközik.
 Te is hagyj el hiú emlékezet!
 Villámként csillogsz éjjelemben.
 Elhúnysz s sötétb homály marad körülem.
 Menj! boldogot ringass lágy karjaid közt,
 A szenvedőnek jobb, ha tud feledni. (El Zuli-
 mával.)

Zagán (hirtelen előjön):

Hah! Ő volt, ő Iréne! most
Látám először és bosszúm múlik,
Keblem dagad, karom gyengül, erőm
Hanyatlik. Ez nem földi test,
Egy mennyei tünemény, az ég
Szívetindító lehellete.

Fatime: Uram!

Zagán: Mégis, nincs mentség, halnod
Ragyogj egedben, itt halált kiáltok [kell.
Reád.

Fatime: Ezen szépség, mint látom, rajtad is
Erőt vett: engedj visszatérnem,
Kímélj meg ott eszköznek lennem, hol
Magad lángolsz és célod eltűne:
Vagy csak tanunak kénytetél ide,
Iréne rajtad vett diadalmát
Csodálni?

Zagán: Én kedvelem a valót,
Ellenségemben is megvalloam azt.

Fatime: Iréne szép —

Zagán: Sokféle a szépség

S mind egy napnak testvérsugárai.
Ki a szelíd violát kedveli, ki
A büszke liliomot csodálja:
Mind egy kertnek tündöklő ékei.

Fatime: Ezen hasonlat, szólj, kit érdekel?

Zagán: Esengő pásztorok mellére illik

A kis alacsony virág, mely a sötét
Árnyékban illatoz s hervad;
De trónust ékesít a büszke liliom.

Fatime: Nem, oly magasra nem szédelge még

Elmém, bár hízelkedve engem arra
Szántál. Mohammed választott: ezen
Dologban, érzem, hátra kell
Állnom.

Zagán: Mohammed a tied:
 A mesterség bűbája egyesülve
 Ily kellemeikkel győzni fog.
 Költsd fel háborgó ösztönét,
 Hogy bálványának egyszínűségét
 Ismerve, nálad édesb kényeket
 Találjon; a következőést reám
 Bízd.

Fatime: Kétes útra készletsz, irtózom
 Magamtól.

Zagán: A világ legelső trónusa,
 Egy bajnok és egy szép férfi, ily
 Szeszélyes játékot talán
 Csak érdemel; mosolyg az alkalom.
 Szerencse szárnyat ad, tanulj repülni.

Fatime: Vezér! igen könnyűnek tartod a
 Diadalt.

Zagán: Bátorság s szépség tartja-e
 Földet, csak ezek határozzák
 A földiek sorsát.

Fatime: Ha megvetés —

Zagán: A cél nagysága nagy próbát kíván.

Te a világot ismered Fatime!
 Első tekinteted nyilván mutatta:
 Az elvonult szeméremnek helye
 Nincs ott, hol minden percenet
 Titkát kémlelni kell s használni, mint
 Lehet, Fatime! gondold el magad
 Azon magas tetőn, Mohammed
 Karján, dicsőn ragyogni véle, ott
 Azon fényes ponton, melynek sugári
 A földnek két részére oszlanak;
 Milliomoktól imádva ott
 Eldelni s boldogítva, boldogulva
 Az élet álmait keresztülfutni
 És a világ szépét, javát

Ölelni, a föld minden kincseit
Kényedre bírni: ott határa a
Halandóságnak.

Fatime: Álnok rajzoló!

Éggel kínálsz; hogy elvetvén nememnek
Méltóságát, szerelmet kolduljak.

Zagán: Okát tudod, s török vér foly eredben.

A szultán lássa, hogy közöttünk is terem

Oly szép virág, mint a görög földön.

Hah! itt közelít Mohammed! én

Most távozom. Fatime! most terítsd

Hálódát, im jó csillagod ragyog. (Elvonul.)

Fatime: Mint rettegem szemét! Ah, mely ke-

Harc, küzdő indulat — Nem, ily [mény

Zavarban őt nem láthatom,

Enyhülni félre kell vonulnom. (Be a lugasba.)

Mohammed (jön): Itt sincs! Iréne! hol maradsz?

Téged kiált szívem minden verése.

Repülj lassú idő, ti gyorstalan

Órák, fussátok el pályátokat,

Hogy a végalkonyat tenyéssze

Szerelmem csillagát. Jövel, kívánt

Nap! iktass be a boldogok közé.

Hogy míg sebes lelkem csókolja láncait,

Emelje fel magát az égiek

Sorába! A dicsőség oszlopit

Feláldozám a lángoló

Szívnek, tüzes pályámat elhagyám,

És a csaták halálos síkjain

Forró szerelmemnek virágait szedem.

Inkább boldog, mint halhatlan leszek!

Országok tűnnek s bajnokok

Sírhalmán hervad a borostyán;

Egy fény leszál, másik tenyészik,

Egy tengelyen forognak a napok,

Mint emberek mulandó tettei;

A sorsé minden, egyiránt hever
 Sötét házában a félenk
 Mint a bátor, ki a világot
 Ostromlá: az egyedül mienk,
 Mit a hevült szív ád, mely kényeket
 A szerelem áldó karja nyújt, midőn
 Szikrát lop az ég örök tüzeből.
 Végy fel hát szent öledbe bájoló
 Szerelem! hogy a világ árnyékai
 Távozzanak s létem tavasza, egy
 Magas tűzláng, Iréne keblihez
 Forrasztva az üdvösség kelyhét üritse!

Fatime (benn a lugasban énekel):
 Amit a szív buzgón imád
 Fenn lángoló hevében,
 Amit a tűzképzlet ád,
 És a szem oly magasnak lát
 Az ifjúság évében,
 Ó, be hamar meghódítja,
 Keskeny körébe szorítja
 A valóság bilincse;
 Hogy az embernek semmi más
 Csak maga a tapasztalás
 Marad legdrágább kincse.

Mohammed: Hah! mily szózat! minő komor jövő-
 [vendülés!]

Ki mer sötét fátyolt egemre vonni? Ki
 Mer engemet közsorsra ítélni? Szólj!

Fatime: Nagy célodtól visszatértél
 A lét szűk határába
 S ott új élelmet kerestél,
 Ártatlanul beledóltél
 A szerelem karjába;
 Ó, de szíved várt nyugalmit
 Szerelmednek szép jutalmát
 Idegennél nem leled;

Sőt gondatlan eredete
Új sebeknek lesz kezdete

S üres marad kebeled.

Ki érted ég, sajátod,

Közel van és nem látod.

Mohammed: Ki vagy? hadd nézzelek!

(A lugas felé megy.) Ha mily jelenet!

Fatime: Hatalmas szultán! térdemen köszöntlek.

Bocsásd meg a szerencsétlennek, hogy

Közel téged nem sejtven, a magány

Kicsalta titkait.

Mohammed: Miként jövéll ide?

Mi volt értelme rejtékeny szavadnak?

Fatime: Mohammed! im nagylelkűségedet

Igényzem, kímélj a valótól!

Igaz vallást szorultságom nem enged.

Mohammed: Szemed lángol —

Fatime: S arcám pirul,

Hogy azt hallád, amit magamnak is —

Nem, nem, tovább nem szólhatok;

Lábadnál esdeklek bocsánatot.

Mohammed: Mi a neved?

Fatime: Fatime!

Mohammed: Kelj fel!

Fatime: Nem addig, míg egy kedvező pillanatot

Nem vetsz rám. Ó, szállj alá

Magasságodról, s ígérd, hogy e magát

Epesztő szívnek érdemét és harcait

Tudod méltatni.

Mohammed: Hah! mi ez?

Fatime: Hogy nem tulajdonítod vétekek

Eltévedésemet, habár reményt

Nem várhatok. Haragszik-e

A felleget hasító kőszál, hogy

Az alacsony moha lábára

Fonódik, és menedékhelyet keres?

Mohammed: Fatíme! értelek —

Fatíme Valóban? ó

Így hát az ég virányi nyílnak

Ha értesz —

[szeretni;

Mohammed (megvetve): Menj! így csak rab tud

Szemed villámai nem találnek engem.

A porba száll, mi a porból eredt. (Elfordul.)

Iréne! csak te vagy mindenható.

Te tartod életem javát, jutalmát. (El.)

Fatíme (nagy hallgatás után):

Hah! ezt kellett megérnem! így

Megszégyenítve, így rútul gyalázva!

Fatíme! — húnyj el nap, se süss

Szemembe! gyűlölöm világod. (Betakarja sze-

Zagán (hirtelen jó):

[meit.)

Fatíme! így találalak? szólj, mi történt?

Te hallgatsz? fájdalom s harag

Változnak képeden.

Fatíme:

Csalárd inceselkedő!

Örülj megvettetésemen! Bosszúra

Taníts vagy mélyebben tiporj alá!

Zagán (kihúz egy tört):

Vedd ezt, Iréne mellének vagyon

Készítve.

Fatíme:

Hah! Mohammed! ezzel.

Ezzel találalak téged is; örömid

Nyiltában csapjon rád bosszúm. (El.)

Zagán (mély gondolatban):

Iréne! sír a szépség angyala

Feletted; s visszaint egébe.

Távozz tündér alak, rejtsd el virágidat,

A fegyverek között lehullnak ékei.

A csendes élet nyugtató ölébe vedd

Lakásodat, hol béke és öröm

Szép egyességben andalogva járnak.

Itt veszted még az is kívánja,

Kinek bírásodért kebele dagad.
 Ha a dicsőség szól, a férfiszív
 Megnémul és úgy nézi kényeit,
 Mint egy üres gyöngyházat a szerencsés
 Búvár. Iréne! lettél volna csak
 Asszony, nem egy engesztelő s halált
 Úzó lény, élhetnél; így távoznod kell.
 Ha mindjárt elviszed magaddal
 Az ozmanok legelső emberét. (El.)

(A kárpit lefordul.)

HARMADIK FELVONÁS.

Zagán basa lakása.

Agénor (egyedül): Mit bal történetek, mit a
 Idők veszélyei hoznak, azt [nehéz
 Az ember kénytelen szenvedni; és
 Megnyugszik a sorson, mely egyiránt
 S örök végzés szerint lebeg fejünk
 Felett, s merész kezekkel életünkbe nyúl.
 Ó, de ha az erkölcs egy angyal
 Keblét elhagyja, akkor méltán vérkönnyet
 Hullajt szemünk és átokra vonul
 Az atyai szív, Iréne! önkényt,
 Önkényt dőlél Mohammed — Hah! ezen
 Szó poklot zár magába, ez
 Lerágja a természet láncait.
 Te egy görögnő — hah! Leányom!
 Buja vérnek szolgálsz, hogy mosolyogva
 Hazád sírját nézzed s annak halmán
 Szégyenoszlop maradj az élők
 Sorában!

Leo (jön): Im Geront utolsó
 Köszöntését hozom, most zártam bé szemét.
 Meghalt kapott sebén.

Agenor:

Ő a szerencsés!

Az ég szerette őt, nem vagyunk
Oly kedvesek, vergődnünk kell tovább
E pusztá földön, melynek sárga partjain
Csak a rosszak s az elvetettek
Állnak s nyomorult létök jelét
Csörgő láncokkal hirdetik.
Jó ifjú! ám te is családhozál;
Egy tiszta angyalt véltél egykor át-
Ölelni, hív szívet melledhez zárni és —

Leo: Ne szólj tovább atyám! Iréne
Ártatlan.

Agenor:

Az? midőn hazánk

Rablója karjában hever,
S erkölce veszteségével Mohammed
Győzelmét édesíti?

Leo:

Nem, nem, az

Iréne nem lehet; ha ő
Azzá lehetne, az ég maga
Felszaggatná hitünknek zárait,
S legszebb remekjében gúnyolná
Szent képét, melyet öndiszére alkotott.
Agenor! ó ne adj hitelt ama
Gógös pogány szavának, amit az
Mondott, az önlelkének rajzolatja volt.
De légyen bár, mit nem tehet az erő?
A durva kéz hány szép virágot tör,
Mely másképen nem tudja megbosszulni
Magát, mint hogy fej-hajtva hervadoz,
S szagatlanul hullatja levelét.

Agenor: Mit önkény és erő tehet,

Azt állapotunk nyilván mutatja!

Míg életünk külső mivolta jön

Kérdésbe, addig tűrni szép:

Békóban is szabad vagy, míg veled

Erköcsöd; ó de ezt tagadni
 A jobb lélek nem szokta, inkább
 A sírba lép, s fennhagyja jó nevét.

Leo: Öt hirtelen vádolni nem merem.

Agenor: Minthogy jó szíved mentséget gondol.

Leo: Öt ismerem, számlálhatok reá.

Agenor: Hiú ragyogvány erkölcsét eloltá.

Leo: Nagyságra nem vágyott szelíd természete.

Agenor: Hogy halni nem tudott, azt fájlam.

Leo: Elünk mi is, bár férfiak vagyunk.

Agenor: Létem terhét csak érte hordozom.

Leo: Hogy kedves kéz ápoljon tégedet —

Agenor: Pogánnyá lett! az ad végső sebet.

Leo: Korán ítélsz, én áldom bizodalمامat.

Agenor: Szerencsés vagy, ha még reményt
 [találsz.

Leo: Hirdesse bár ezer nyelv őt bűnösnek, én

Nem tartom annak. Számtalan formák között

Szövődik életünk; ki tudja, mint

Került a szultánnak kezére;

Mely titkos bú rágódik életén.

Agenor! Ó miért vagy oly kemény

Saját véredhez és hallgatlan őt

Miként kárhoztatod? Nem! ő

Méltatlanságot elkövetni nem

Képes, különben összvedől

Az égi rendtartás s a mélység lelkei

Uralkodnak mennyország angyalain.

Atyám! szerelmem itt igaz bíró,

S az ártatlannak vallja őt és egy pogány

Beszédje bizodalمامat meg nem

Szédíti. Ó atyám, atyám! sötét

Homályba dőlt előtted a világ.

Azért feketére fest mindent a képzelet.

Agenor: Jó ifjú! hív szerelmed lángja át-
 Világít éjjelembé és
 A régi érzetek malasztja ébredez. —
 Leo! semmit sem éresz? szólj fiam!
 E néma hely halálszagot lehell;
 Körülem annyi ismert testeket
 Látok heverni összezúzva és
 Ronsolva — ó mért nincs Iréne is
 Ezek között? miért nem nyúlhatok
 Sebébe, hogy ha még élet mulatna
 A testben, utat nyithatnék neki.

Leo: *Agenor*!

Agenor: Nézd, mely szépen csörgedez
 A vér, minő hamar siet
 Az élet — és minő soká tart!
 Némely csak egyet fordul s vége van;
 Más számtalan kínok között
 Él és nem tudja lerázni láncait.
 Melyekkel a sors-e földhöz kötözte. Vagy
 Azért tartanak a végzések,
 Hogy szomorú emlékjelnek hátra-
 Maradjak itt hazám sírján,
 Melynél számlálni kezdi a rabszolgaság
 Jármát húzó komor századjait.

Abdul (jön): Nekem parancsom van titeket
 Innen más helyre elkísérni.
 Kövessetek.

Leo: Hová akarsz vezetni?

Abdul: A nagy szultán elé.

Agenor: Hah! ezt kívántam.
 Lobbanj utolszor lángba, agg szívem!
 Hogy minekelőtt széjjelszakadsz,
 Villámidat rettegje a pogány,
 S az a rabok bálványa egy szabad
 Ember szaván piruljon el,

S a
 Ord
 Leo

Ékes s

Ferez
 Rész

Zagán

Sok
 Függ
 Ök
 Újsá
 Béké
 Közi

Ferez
Zagán

Birá
 Irén
 Öreg
 Ez c
 Átko
 Kar
 Hog
 Csik

Ferez
 Keze

Zagán

Hata
 Viad
 Kid
 (Há

S a szent igazság lánc alól
 Ordítsa fel nagysága álmait.
 Leo! hol van karod? jer, jer vezess.

(El mindnyájan.)

Ékes szála a császári palotában, balra trónus.

Zagán basa, Ferez bég.

Ferez bég: Mohammed a basák nagyobb felét
 Részére vonta.

Zagán: Hali estével
 Sok változik, néhányan csak szokásból
 Függnek szaván; ha megnémul, tehát
 Ők más támaszt keresnek. Az nagyobb
 Újság, hogy a szultán mindenfelé
 Békét köt; úgy látszik, hogy e falak
 Közül kimenni már többé nem akar.

Ferez bég: Iréne fogva tartja őt.

Zagán: Van eszközöm

Bírást újra felzavarni.
 Iréne atyja, egy vak éltet-unt
 Öreg, kezem között vagyon,
 Ez dül-fül, s mint szabad görög
 Atkozza gyermekét, hogy ellensége
 Karján éleng; ezt is ide rendelém,
 Hogy ily hangokhoz nem szokott fülét
 Csiklantsa²² a részeg szerelmesnek.

Ferez bég: Zúgást hallok! jönnek már a basák,
 Kezdődik a diván.

Zagán: Sorompóm megnyílik.

Hatalmasabb ellen kelek
 Viadalra. Én, vagy Hali, egyikünk ma
 Kidől helyéből. — Jönnek már!

(Hátravonulnak, azután a többiekhez elegyednek.)

Mohammed, Hali, mufti és több basa jönnek,
hátul janicsárok, Abdul és Hasszán rendben
felállnak. Mohammed a trónusra lép.

Hali: Mohammed, üdvözlégy, dicső szultán!

Első az emberek között!
Ím intésedre összevgyűltenek
Hív szolgálid, végzésidet
Hallgatni, s buzgón azokat teljesíteni.
Erődet és nagyságodat
Nevelje mindenkor szerenese és
Hatalmatat rettegje a világ.

Mohammed: Hiveim! Allah segéd keze

Ezen rég óhajtott városba
Vezérle, seregeim vitézkedése
Lerontá kérkedő falait,
Mely annyi évek óta őseimnek
Elzárta győzedelmi útjokat:
Dicső célunkat im elértük;
Hitünk terjed, meghódol a görög
Nép és Konstantinápoly tornyain
Kérkedve a félhold tündöklük. Én
Ezen városban eltökélem
Lerakni trónusom s Sztambul legyen
Ezután ozmán uralkodók lakóhelye,
Dicsőségünk emlékjele
És a török birodalom fényes
S legelső városa.

Zagán: A hitetlenekre

Innen szórjad villámidat
És ékesítsd több koronákkal
Felséges székedet, hogy még ezen
Világrész is hatalmatat hirdesse és
Függjön kormányodtól.

Mohammed: Hány bajnokot

Vesztél ezen falak körül

És
Ti az
Azért
Szom
Adót
Azza
Zagán
Szult
Itt k
Lehe
Vagy
Moham
Erde
Zagán
Zagá
Moham
Mi e
A na
Zagán
Itt j
Hali (
Erte
A
Zagán
Vall
Moham
Ked
Notar
Bara
Csás
Tud
Bízt

nek,
ben

És mennyi vérbe telt elfoglalása,
Ti azt tudjátok híveim!
Azért békességet köték
Szomszéd hatalmakkal, kik év szerint
Adót fizetnek s uraságomat
Azzal megismerik.

Zagán (előlép): Megállj
Szultán! a nemzet méltósága jön
Itt kérdésbe s azt hív szolgák előtt
Lehet csak feltenni: köztünk áruló
Vagyon.

Mohammed: Ki az? nevezd őt! hadd vegye
Érdemlett büntetését.

Zagán: Hali nagyvezér!
(Zúgás a basák között.) Én
Zagán basa őt nyilván vádolom. (Abdul
[kimegy.]

Mohammed (hirtelen elhagyja trónusát):

Mi ez? szólj vádoló, mivel tudod

A nagyvezér vétkét bizonyítani?

Zagán: Ő titkos frigyben élt az ellenséggel! ím

Itt jönnek a tanúk, hallgasd magad.

Hali (félre): Örökkévaló! te láttad szívemet!

Érted történt: az áldozatra kész vagyok.

Abdul, Nataras és Ibrahim jönnek.

Zagán: Lucas Notaras! újítsd most azon
Vallást, melyet nekem tévé.

Mohammed: Igazságot felelj, ha életedet
Kedvelled.

Notaras: Hali nagyvezér

Barátságban lévén Konstantin

Császárrel, minden mozdulásaidról

Tudósítá őt, a védelemre

Biztatván, azt ígerte, hogy mindent

El fog követni városunk
Fenntartására.

Zagán: Ez vala
Az indító ok, mely neked nagyúr!
Az ostromot mindenkor ellenzé.
Szólj Ibrahim.

Ibrahim: Boesánatot
Felséges szultán, én bűnös vagyok;
De megtagadni nem merém —

Mohammed: Késő mentséged, szólj; paran-
[csolom.

Ibrahim: Midőn utolszor a várost
Feladásra kérted, Hali nagyvezér
Mint biztosát felküldött engem is
És általam tudósítá Konstantint
A végső ostromról és azt izente:
Hahogy bátran kiállja azt,
Mohammed el fog állni minden
További próbáktól.

Hali (félre): Ó ember! ember!
Annak most oldozám fel láncait!
Ezt mellemen tápláltam és elárul.

Mohammed: Hah! erre vitt kegyelmem? Hali
[mit

Felelsz ezen vádakra? Szólj! igaz
Miről vádoltatol? mit a
Tanúk felőled vallanak?

Hali: Igaz (Zúgolódás a basák közt).

Mohammed: Hogy bírdalmamat
Íly rútul megesalád, elengedem.
Minthogy csalárd munkálkodásaid
Nem gátolhatták győzödelmimet:
Erőmben fekszik a következés;
De megszegvén az esküvést,
Melyhez magas tisztséged láncola,
Méltatlan árulásod büntetést

Kíván
Basák:
Moham
Mond
Fordí
Legy
Diesc
Vezes
Notara
Kegy
Igaz
Szolg
Moham
Aran
Notara
Menn
Moham
Elöl!
Beszé
Alacs
Szolg
Notara
Moham
Ki ö
Ibrahim
Diesc
Moham
Hara
Töröl
Menn
Ezen
Lenn
Zagá
Válas
Azt a

Kíván! Basák ítéljete!

Basák: Halált! szégyenhalált neki!

Mohammed: Halált kiáltnak a basák, halált

Mond a törvény: én számkivetésbe

Fordítom azt. Ezentúl Adrinápoly²³

Legyen lakásod, holtodig kizárva

Dicsőségünk sugáritól.

Vezessétek el! (Hali elvezettetik.)

Notaras: Nagy szultán Mohammed:

Kegyelmedet megnyerni óhajtván

Igaz vallást tévék; vedd szívesen

Szolgádnak —

Mohammed: Vessetek neki

Aranyat, azt érdemlett.

Notaras: Nagylelkű szultán!

Mennyire jutalmazsz!

Mohammed: Távozz szemem

Elől! Menj a keresztényekhez és

Beszéld el, hogy Mohammed ily

Alacsony embert be nem fogad soha.

Szolgáljon bár neki.

Notaras: Uram!

Mohammed: Üzzétek

Ki őt a városból. (Notaras el.)

Ibrahim: Kegyelmet,

Dicső szultán!

Mohammed: Vak eszköz, megvetlek,

Haragomra nem vagy érdemes.

Töröljétek ki bajnokim sorából.

Menj! (Ibrahim el, nagy hallgatás.)

Hali elveszté magát.

Ezentúl megszűnt nagyvezér

Lenni. Ki lesz érdemes tisztére?

Zagán basa, lépj elő! ím tégedet

Választalak helyébe, vedd által

Azt a nagy hivalt! legyen hűséged

Mindenkor. oly erős, mint a karod.

Úgy engem is kegyelmesen találász.

Zagán: Mohammed! dönthetetlen állok én

Fénytrónusod mellett és létemet

Egyedül dicsőségedre szentelem.

Nagyságod őrző angyalát tekintsd

E buzgó szívben.

Mohammed: Hali áruló

Legyen felejtve, ámbár érzetem

Csalatását sínyli emberi

Sors, vélemény a földnek istene.

Annak bókoltam most az egyszer én is.

A szolgától miért vártam hűséget?

Amely ember szeret, csak az hív.

Zagán: Nagyúr! felejtst el az árulót!

Hiszen maradtak hátra még hívek,

Kik veszteségedet pótolni tudják.

Mohammed (büszkén.)

Amit veszték, panaszra nem bocsátom;

Saját erőm támasza életemnek. (A trónusra lép.)

Minthogy békét köték s a háborút

Kerülni szándékom, tehát magam

Felől is illik gondoskodnom és azért

Létem belső mivoltát már meg is

Határozám. Halljátok híveim:

A nagy próféta s őseim

Példájokként, ennek érzésemet

Követvén, egy hölgyet választék.

Ki vélem ossza fel fényes trónusomat

És népeimnek egy lelkes

Uralkodót szüljön.

Zagán: Szándékokat

Tiszteljük, ámbár még titok

Előttü
Indítá

Moham

Főpap

Basák

Elé h

Kíván

Ismer

És tör

Zagán:

Közöl

Fogad

Moham

Zagán:

Moham

Határ

Zagán

Moham

Legye

Anna

A ner

Magá

Nem

Irène gaz

tal bevez

j

Irène

Mily

Tekin

Moham

Moha

Önkér

Emell

E föl

Téged

Előttünk, mily boldog halandó
Indítá meg Mohammed nagy szívét?

Mohammed (muftihoz):

Főpap! tedd kötelességedet. (Mufti el.)

Basák! a régi szokásként színetek
Elé hozattatom választott hölgyemet.

Kívánom, hogy felfátyolozván őt
Ismerjétek szultántok hitvesének

És törvényes császárnénak.

Zagán: Nevét

Közzöld velünk, örömkialtás

Fogadja a szerencsést, szólj uram!

Mohammed: Iréne, egy görög leány.

Zagán: Keresztény? példátlan szövetség!

Mohammed: Az volt, ezentúl nem lesz! Hah!
[ki mer

Határ közé szorítani?

Zagán (bátran): A törvény.

Mohammed: Ti zúgolódtok? akaratom

Legyen törvénytek és halált

Annak, ki azt gátolni merné.

A nemzet ereje bennem tükrözi

Magát és balgatag szokások

Nem másítják feltett végzésemet.

Iréne gazdag török ruhában, mennyezet alatt a mufti által bevezettetik, rablányok, mindnyájan befátyolozva jönnek utána és jobbra-balra megállanak.)

Iréne (előlépve, összeborzad, bizonytalan.)

Mily szívtelen képek, minő jeges

Tekintetek, nagy isten! mit miveltem!

Mohammed: Iréne! lépj fel a magasra, én

Mohammed, napkeletnek ura

Önként ezen fényes trónusra

Emellek, melynek hathatós sugára

E föld tágas színére terjed. Ím

Tégedet országom minden nagyjai

Előtt szultánnénak nevezlek,
 Uralkodjál teljes hatalommal itt,
 És légy első az asszonyok között. (Basákhoz.)
 Ti pedig vitézek! érdemes basák!
 Ismerjétek s magasztaljátok őt
 Országaim s a nemzetek
 Előtt.

(Iréne a trónusra vezettetik. Mohammed fölemeli fátyolát.)

Itt áll Mohammed hitvese!

Itt áll szultánnétok!

Basák: Nagyasszony!

Üdvözlégy! Allah szép kedveltje!

Zagán (indulatosan magában):

Minő szépség! — húnyj el, húnyj el szemem!

Nézd inkább a halál csikorgó

Fogát, vonagló sárga képeit,

Csak ezt a kísértő tekintetet

Kerüld, megszegyeníti férfivoltomat.

(Kivülről láрма hallatszik.)

Mohammed: Minő zaj ez? Strázsák!

Abdul (jön.) Hatalmas úr! két

Görög fogoly erővel bé akar

Az ajtón törni és Iréne

Nevét kiáltják szüntelen.

Mohammed: Vezessétek őket színünk elé. (Abdul el.)

Te rettegsz kedves? Könnyben úszik

Szémed? halálszín festi képedet:

E fényes ünnepen mi háborít?

Ó nyugtasd szívedet, Mohammed

Emelt fel tégedet, ki egy világ

Ellen hölgyét meg tudja védeni.

Abdul (Leót és Agenort bevezeti).

Agenor: Mit látsz Leo?

Leo:

Látva

Iréne

Iréne:

Atyá

Agenor

Hol y

Iréne (

Atyá

Maga

Agenor

Nem,

Vér,

Moham

Nyon

Agenor

Merít

En n

Nyak

Keres

Telje

Mérg

Iréne:

Agenor

Kérk

Leo: E

Nem

Iréne

Iréne:

Moham

Maga

Érzet

Leo: Hah! átkozott

Látvány! igaz tehát, igaz!

Irène! (Elfordul.)

Irène: Mit látok, Leo, atyám!

Atyám!

Agenor (kifakadó érzéssel): *Irène!* édes gyer-
[mekem!]

Hol vagy? jer karjaimba. Ó egek!

Irène (atyja karjaiba szalad).

Atyám! ó boldog óra! Most végy

Magadhoz, ég!

Agenor (öt tapogatja). Te vagy leányom —

Nem, nem, török vagy. (Eltaszítja.)

Félre elfajult

Vér. Téged nem görög nemzett.

Mohammed: Hah, vakmerő! hölgyemnek ezt!

Nyomorult! tudod, hol állsz?

Agenor: Tudom.

Merítsd ki bár egész hatalmadat,

Én nem félek, szorítsd láncodat

Nyakamra és vezesd szép hölgyedet

Keresztül roncsolt testemen, hogy átkom

Teljes legyen s végső lehelletem

Mérges tüzével oltsa lángodat.

Irène: Atyám! atyám!

Agenor: Nem, az már nem vagyok.

Kérkedj gyalázatot tetőin, én —

Leo: Elég, elég, Agenor! nem, tovább

Nem tűrhetem, kíméld leányodat.

Irène. ó *Irène,* mit műveltél?

Irène: Atyám! Atyám! én ártatlan vagyok. (El-
[alél].)

Mohammed: Segítség! meghal. Ó *Irène!* térj

Magadhoz és te ősz ember, nincs-e

Érzet jégmelledben!

Agenor: Hálát adok
 Te rettentő Isten! vakságomért,
 Hálát, hogy nem látom, mitől
 Irtózik a szív és ezen fene-
 Vadak örömit szilaj fájdalmimon.
 Leo! fiam! jer, áss egy gödröt,
 Temess el, szívem megreped. (Elgyengül.)
Mohammed: Ősz ember! én megengedek, tanuld
 Mohammedet becsülni.
Zagán: Törökök!
 A trónus meggyaláztatott! halált
 Nekik.
Valamennyien: Halált (Kardot húznak.)
Mohammed: Megálljatok! (Agenor
 [elébe áll.]
 Én védem őt, Iréne atyja:
 Békét parancsolok. Ki mer Mohammed
 Ellen kikelni?

(A basák visszavonulnak, rableányok Irénét ápolják, a
 kárpit lefordul.)

NEGYESEDIK FELVONÁS.

Császári palota.

Mohammed, Agenor, Leo, Strázsa.

Agenor: Hiába szólsz hozzám ily kedvező
 Hangon, szeretni nem tudlak, nem is
 Akarlak: ellenségem vagy, s maradsz
 Megútált tárgya gyűlölségemnek.
Mohammed: Kemény szívé! fogytán van életed:
 Alélt erődöt gyengébb emberen
 Mutasd, engem csodálkozásra nem
 Bírsz, büszkeséged mosolyogva nézhetem.
 Megfosztva a lét legdrágább javától,

Világ
 Derű
 Iréne
 Bánc
 Osztá
Leo: V
 Sors
 Eme
 Muta
 Verd
 Hogy
 Bará
 A ra
 Szív
 Szege
 Is t
Mohan
 Hah
 Oko
Agenor
 Sír
 Köd
 S es
 Nem
Leo:
 Meg
 S bá
 Eres
 Hód
 Vag
 Vill
 st
Moha
 Aro
 Meg
 Mel

Világtalan napod vígságra nem
Derülhet oly hamar, s azért
Iréne atyjával kegyelmesen
Bánok. — Te ifjú! egykor lángomat
Osztád, azért kímélve léssz.

Leo: Veled nem osztok mást, egyéb az emberi
Sors változó játékát, mely ma tégedet
Emel, holnap szintúgy alátipor.
Mutasd vértől eredt hatalmadat,
Verd által e szívet, mely úgy gyűlöl,
Hogy inkább porrá lesz, mintsem neked
Baráti érzetet nyújtson. Te vagy
A rab közöttünk, mert esengve
Szívet koldulsz s csak átkokat találsz.
Szegény ember! hatalmadnál e lánc
Is többet ér.

Mohammed: Hah nékem ezt? —
Hah, csillapodj harag, magam veték
Okot, méltó kiállnom. — Menjetek!

Agenor: Mohammed! a hódító élete
Sírhalmok közt mulat, ne várj azon
Ködös tanyán szebb élményt.
S csontfejek mély üregéből öröm
Nem szikrázik.

Leo: Mohammed, aki
Meghalni nem fél, az szabad,
S bátran gúnyolja érc-kormányodat.
Ereszd le szárnyadat kevély
Hódító, és nézd mely kevés erőd
Vagyon rajtunk, habár szemünk közé
Villognak gyilkaid (Elvezeti Agenort, a
strázsa kíséri.)

Mohammed (egyedül): Ha ily nehéz
Aron kell a szív birtokát
Megvenni, akkor a szerelem bilincs,
Mellünk közcélja ellenségeink

Nyílának, mely nagyobb sebet vág, hogyszem
 Egy kényórának édes balzsama
 Meg tudná orvosolni. — Mégis, az
 Az éltünk szépe, melyet a nyíló
 Tavaszkor nyújt, midőn vidám
 Kedvvel szaggatjuk a szerelem virágit,
 Habár tövisek közt kell azokat
 Kereshnünk, s a bátor kéz vérzik is.

Zagán basa, Telegdi jönnek.

Zagán: Szultán Mohammed! itt jön egy magyar

Követ, királya küldi őt.

Mohammed: Mi jót

Hozol magyar?

Telegdi: Miként veszed.

Igen rövid követségem, csak egy

Szóból áll foglalatja: háborút

Hozok. (Odaveti keztyűit.)

Vedd fel jelét s készülj a harcra!

Mohammed: Tinéktek én szabad választást engedék

A béke és háború között: mért

Nem kell a béke? arra vágyok én.

Telegdi: Az engedésről itt szó nem lehet:

Mikor féltünk mi fegyveredtől,

Hogy azt emlited? Hunyadi él.

S erős karjával ő határt von

Hódításaidnak és letépi

A győzhetetlenség gőznimbuszát

Kevély fejedről.

Mohammed: Hah! Mohammed is

Elég erős mérkőzni Hunyadival

S újítani a várnai napot.

Telegdi: Nyolc fényes győzedelmi azt

A gyásznapot rég eltörölték;

Kül
 Vill
 Egy
 Kir
 Lég
 Moha
 Ily
 Zagán
 Hog
 Ébr
 Fol
 Az
 Moha
 Hog
 Vig
 Ne
 Zagán
 Ezz
 Mel
 Gö
 Ors
 Az
 Mo
 Ist
 Csa
 Az
 Söt
 Sas
 Moha
 Vel
 Böl
 Sze
 Min
 Jót
 A s
 Oly

Különben nem jövék veled
 Villogni; jer, mi elvárunk!
 Egyéb szólásom nincs veled,
 Királyom szándékát tudod;
 Légy boldog. (El.)

Mohammed: Hah vezér! Küldd vissza őt,

Ily büszkeséget én nem szenvedek.

Zagán: Engedd távozni; háború kell,

Hogy a nagy szaltán lelke ismét

Ébredjen és magas reptét erővel

Folytassa. Vér, vér és veszélyek;

Azok megint új színt adnak létednek.

Mohammed: S minő csorbát találsz te bennem,

Hogy azt mered feszíteni? Szolga! jól

Vigyázz, hogy élet tenfejedre

Ne vonjad.

Zagán: Az igazságnak tartozom

Ezzel, hallgasd szavát énáltalam,

Mely azt kiáltja, hogy Mohammed egy

Görög leányért váltig elhagyá

Országát, nemzetét s dicsőségét.

Az a Mohammed, aki egykor azt

Mondá: valamint a mennyben egy

Isten vagyon, szintúgy a földön is

Csak egy uralkodó legyen:²¹

Az a Mohammed már nem él;

Sötét völgyben bolyong az álmodó

Sas, ki előbb bátran a naphoz sóvárga.

Mohammed: Próbált hűséged ellefejteti

Velem, mit a gondatlan elme szült.

Bókolj pusztító istenednek, én

Szerencsém enyhítő forrásán vidulok,

Minek keressek én bizonytalan

Jót, melyet még kétes idő takar,

A szép valóért, mely előtttem

Oly édesen virít, s boldogsággal kínál?

Zagán: Hát egyedül a jelenvalónak élsz?

Nem, úgy csak a közsors cselekszik;

A nagy lépeső nagy léptekeket kíván.

Édes csalódás; mit mívelsz, ha

Mosolygó zöldjétől reményed elvál?

Ha partra szállsz s eltévedésedet

Csodálni nem győződ?

Mohammed: Mindenkor több marad

Mint akinek száraz keblén soha

Az élet nem feküdt. Hahogy csalódás,

Akkor nem vágyok tisztulásra és

Kedvelt rabságom rózsakötelein

Nem irigylem senkinek szabadságát.

Zagán: Mohammed! a természet nagyra alkotott,

Ne cáfold meg; különben rajtad is

Hibája és egy asszony változó

Színét adá.

Mohammed: Elég, ne szólj tovább,

Nehogy rajtad mutassa meg magát

A szunnyadó erő.

Zagán: Kezedben életem,

Először nem most áll kitéve érted.

Mohammed! most idő hitünk jelét

A rettegó világ halmára

Szegezni, most idő, avagy soha!

Ne engedd, hogy gúnyoljon a sereg,

Mely csak nem rég előtted reszketett,

S szavadra kész volt vérét ontani.

Ne engedd, hogy meggyőzött néneid

Szégyenlve azt mondják: Ez volt a nagy

Ember, kitől mi rettegénk! Ne

Hadd félben kezdett munkádat,

Folytasd tüzes futásodat: vezess

Bennünket! A magyar földön lehet

Borostyánt szedned, ott vár Hunyadi is,

Méltó vitéz a legnagyobbak övele

Mérgőzni; és ha Hunnia²⁵ elesik,
Fényesb út nyílik akkor és ezen
Világrész is hódolva lábadoz borul.
Enbennem nem utolsó segédet
Találsz, veled szövetségven, e föld
Minden népeit bátran sorompó
Közé hívom, Mohammed! jer, vezess,
Az örök dicsőség karja integet.

Mohammed: Amit halasztok, azt utóbb
Újult erővel elvégzem; nyugodjék
Addig békében a föld, míg Mohammed
A tartozó adót megadja emberi
Létének. Halhatatlanságom itt
Tenyészik, mert halandók sorsain
Az érzemény felülemelkedik.
A lét javát előbb kikóstolom,
Aztán a földre szállok szép egemből,
És hódító kormányomat tovább
Terjesztem.

Zagán: Aki fenn kezd, az hamar
Induljon, míg védelmet nem talál
A meglepett erő. Most győzelmi fény
Sugárzik ifjú homlokod körül,
A felhevült nép kész követni:
Használd a kedvező pillanatot,
Mert változó; miként jött, úgy el is
Illant.

Mohammed: A gyengének parancsol
A vak szerencse, attól kér sikert.
Annak kezén forog bizonytalan
Léte; az erős elég magának, és
Az égi szikra alkotó szava
Formálja a földet s korát.
Szerezz egy kincset, mely felmúlja
Iréne bírást, s veled megyek,
Törvényeket felforgatok,

Megrázom a föld minden sarkait;
 De így, hozzáforrasztva, életem
 Csak nála találja érdemét, becsét.
Zagán: S homályba süllyed országod, magad,
 Megszégyenítve emléked, dicső
 Neved s az érdemoszlopok helyett
 Gúnyolja a jövődő balgatag
 Szerelmedet, Mohammed! Ó
 Szakaszd el láncodat, s kövesd
 Eleidnek fényes nyomdokát:
 Megáll-e a nap egy hízelkedő
 Vidéken, elfelejtve, hogy
 Az egész világé?

Mohammed: Menj, paranesolom!
 Türelmem végre megy, talán azt gondold,
 Hogy oly könnyen játszhattok énvelem?
 Hogy én feláldozván saját kíváнатim'
 Tinéktek éljek és példát szerezzek?
 A lét legszebb gyümölcsiről lemondván,
 Csak titeket gazdagítsalak? s magam
 A forrás mellett szomjúhozzam? Nem,
 Én végezék: szabad választás
 Irányzá tettemet, s állandóul
 Azt folytatom; ki mer gátolni engem?

Zagán (bátran): Mi, s a sereg.

Mohammed (fellobban): Hah, még fenyíteni
 [mersz?

Zagán: Tudd meg, hogy a békétlenség
 A nép között igen nagy: vesztedet
 Kiáltja a sereg, ha még tovább
 Is visszaélsz szerencséddel, s puha
 Karok közt elfelejtetd nemzedet,
 A zendülés terjed s testvér-öcsédet
 Akarják szultánnak helyetted.

Mohammed: Előttem áll a pártütők vezére,
 Te vagy! Hah! mint feszül a karom!

Csak egy taszítás és örökre meg-
Némulsz. (Kihuzza kardját.)

Menj hát nyomorult! előlem.

Zagán (bátran): Itt a mellem, annyiszor paizsod.

Itt szúrd keresztül és mutasd meg

Erődet: de azért ne véld,

Hogy véremmel segítesz ügyeden.

Mit a megnémított igazságnak

El kell hallgatni, azt kimondja az

Idő s a történet nagyok

Sírhalmain. Mit késel? nyitva áll

Mellem.

[ember!]

Mohammed: Menj, menj, távozz, rettenetes

Elhúnyt az égi tűz belsődben: szólj,

Mi szent előtted e sötét világban?

Zagán: Az igazság! mely azt vallja, hogy

[Mohammed

Megszűnt már férfi lenni; csak sóhajtani tud.

[(El.)

Mohammed (egyedül): Kiállhatatlan szegény!

[Ez jutalma

Az érző szívnek? ilyen az

Öröm, melyet szerelmünk ad?

Almodva édest kér, és a valóság

Mérget nyújt. Hah, Mohammed! ennyire

Lesújtva a magasról, így kitéve

Boszúlatlan sebeknek, így tovább

Alantan élni, férfihoz nem illik.

Az üdvösség határos a pokollal.

S a küzködő hatalmak közt zokog

Szerelmünk, mentséget keres,

S azon habhoz ragaszkodik, mely

Alásodorja. Oltsd el lángomat

Hideg dicsőség! nyúlj jeges kezeddél

Belsőmbé, vagy távozz örökre és

Vonulj sírok közé, hol más virág

Hervad, csak a borostyán zöldellik. —
 Mégis, veszély között szeretni szép.
 Az ordító vihar közt kedvesét
 Dagadt szívéhez zárni mennyei
 Öröm, habár csattogva ránk szakad
 A villám s az örökkévalóság ajtaja
 Nyílik. Nem, a rabok szaván nem indulok;
 Zúzzanak ők láncaikkal porrá,
 De kényszeríteni nem hagyom magam.
 Iréne! lánghabok csapkodják mellemet:
 Vagy karjaid között égek, vagy egy
 Világot elnyelő mélységbe süllyedek.

Iréne (jön): Mohammed!

Mohammed:

Ó, te vagy, kedves?
 [te vagy!]

Té jössz megint világot gyujtani
 Zajos éjjelemnek: a vadaktól
 Üldözve, nálam menetséget keressz,
 S midőn mélyen ható tekinteted
 Rabbá teszen, szerencsém hajnalát
 Érzem derülni.

Iréne:

Jóságod, nagyúr,
 Kérésre bátorít. Szegény öreg
 Atyám búsong érettem; ó
 Engedd ápolnom őtet, hogy leánya
 Sorsában ő is részesüljön
 Kegyelmed által.

Mohammed:

Menj s tanítsd
 Fagyos szívét érezni, zárd fel ismét
 Az életnek, hogy megszűnjön gyűlölni;
 S az ifjúnak, ki egykor érted égett,
 Nevemben vigy szabadságot.

Iréne (elragadva):

Mohammed!

Mohammed: Te lángolsz? ez nagyon talált —

Iréne: Jóvoltodért búzog szívem.

Mohammed: Iréne! az ifjú sorsa érdekel?

Szeretted még most is őt?

Iréne:

Szerettem.

Mohammed: Iréne! — nem, nem kétlem azt, amit

Vallál, rajtam mulat^{sz} szemed, te

Szeretsz; ó, mondd ki ezt a szót!

Oly édesen hangzik fülembbe, mint

Ha a végső nap hallanám az ég

Urát a jó lelkekhez szólani,

S felzárni a paradicsom ajtait.

Mondd, hogy szeretsz, és létem egy öröm-

Sóhajtásként az ég magas

Virányain szállong.

Iréne:

Hazám neked

Szentelt, jószágodon megnyugszik a szív is.

Mohammed: Jóság, kegy: mely üres szavak!

Mondd, hogy szeretsz! ezen szóban fekszik

Egem, csak ebben egyesül

Világom, mindenem. S vajon meg is

Érdemlem? — Ó, Iréne! drága érzet az.

Mivel Mohammed néked áldozik.

Iréne! Ó, mondd, hogy csak én magam

Élek szivedben, ó, mondd, hogy nem félelem

A szultántól, hanem szabad

Választás készletett karomba.

Mondd azt, és a koporsók éjjelét

Szerelmem életlángra változtatja.

Iréne: Tied vagyok, kettős láncsal hozzád

Csatolva. Engedj mennem, hadd vegyem le.

Szegény elaggott atyám szeméről

A harmatot, mely éjjelében értem

Hull.

Mohammed: Menj! s őrizd Mohammed szívét,

Hogy önhevében váltig el ne égjen. (El.)

Sötét szoba.

Agenor (pamlagon fekszik és alszik).

Leo (gondolatba merülve):

Mit használ a kínos tünődés! vége már
Mindennek, a letört világ nem éled
Fel többé. Szíved legszentebb helyétől
Megválni kénytetel, ha megjelen
A sors, eloltja szép világodat
S bús birodalmát könnyeiddel kegyetlen
Hirdeti. Sokat veszték, sokat!
A tátott sír szélén meg kell tagadnom azt
A boldogító érzetet, mely édesen
Az élőkhöz csatolt: a hiedelem
Áldó malasztját. Ő is! ő is! — így
Kiált a szív, rettegve megnémul;
Erőt hullatva tétováz, s örökre
Leszállt a megváltás arany napja!
Bús alkonyatba dőlt reménytelen
Létem. Halj meg, halj meg, kínos szív, ő
Is, ő is hívtelen elhagyott. (Agenort szemléli.)
Agenor! — Alszik, jó öreg!
Aludj békén, az álom társa a
Halálnak, melyet oly buzgón kívánsz.
Agenor (álmában): Iréne!

Leo: Ötet látja álmában,
Kit ébren átkoz, hogy nagyobb vala
Az élet érdeme nála, mint
Az erkölcs s állandóság.

Agenor (felijed): Hah! Leo! Hol vagy?

Leo: Mi rettentett úgy fel?

Agenor: Leo! mit láttam én!

Ez több volt álomnál: Leányomat
Láttam Mohammed karján, számtalan
Népek csodálták őt, s dicséretét

Zengék, egészen színváltozva álla
 A sokaság közt; fényes ruhában,
 Sugárzó képpel megjelent előttem.
 Alighogy ő engem gyengéden ihletett,
 Szemem világos lőn, kimondhatatlan
 Öröm között mellemhez zártam őt;
 Egyszerre megrázkódott a szultán.
 Vadállattá vált; a nép elszaladt,
 Iréne állá csak s békén magát
 A fenevadnak veté, ki őt
 Tajtétkzó dühvel széjjelszaggatá.
 A földre mennyi fény erekszkedék le, és
 Leányom, egy ártatlan angyal
 Langfelhőkön lebegve eltűnt
 Mint egy édes hang, illatos lebel,
 Eloszlott a levegőben. A vadállat
 Ordítva elszágulda, és mindenfelől
 Zaj és zavar közt a föld tűzbe lobbana.
Iréne (jön, s atyja karjába szalad):
 Atyám! atyám!

Agenor: A földi inség
 Határa ez, leányom! Édes gyermekem!
 Im karjaim közt tartlak mellemen
 Dobog szíved, te még élsz? én szerencsés
 Vagyok.

Iréne: S igaz tehát? már nem hangzik átok;
 Többé azon ajaktól, mely előbb
 Áldásra nyílt csak, te még atyám
 Vagy? nem zártál ki szívedből, atyám?

Agenor: Az atyai szív bosszút nem ismer, én
 Megnyugszom a végzéseken, habár
 Bűnös vagy is, szeretlek; egy örömsugár
 Leszállt napomtól.

Leo (félre): Csendesedj, ó, szív!
 Lemondás a szegény halandók
 Szomorú törvénye.

Agenor: Ó, Iréne!
A kérdést rettegem: miként jutál
Ezen állapotra?

Iréne: Értelek. (Lehoz.)
Ne fordulj el, Leo! méltó vagyok
Tekintetedre, méltó még azon
Érzetre, melyet egykor oly
Szépen viszonzál. Nem hiú
Vágyódás, nem mocskos kívánságok,
Sem alacsony félelem kötött
Mohammed szultánhoz; nem, egy nemesb
Ösztön: hazám kesergő angyala
Intézte tettemet.

Agenor: Mért nem maradtál
Sophia templomában?

Iréne: Ott valék,
Elszánva bizonyos halálra; hogy
Mély tisztelettel a török szultán
A templomban jelent és istenének
Azt felszentelni megparancsolá.
Oltár elé borulva, a gyilok
Kezemben, melyet adtál végső
Segélynek, már mellemnek volt szegezve.
Hogy a szultán megsejtte, s illetődve
Egy ősz basának átadott: ez Hali volt.
A nagyvezér. Látván a nép Mohammed
Hozzám mutatott figyelmét, minden
Felől körülfogott, és ily kiáltás
Hangzott ezer szájtól a láncok
Csörgése közt: „Segíts, segíts Agenor
Leánya! légy szószólónk a szultán előtt.

Agenor: Iréne! mily rejtékeny életünk!

Iréne: A nagyvezér titkon keresztény.
Vigasztaló szavakkal türelemre bírt.
És egy ösvényt jelölt, melyen hazám
Ügyén segíthetek, hahogy feláldozom

Magam Mohammed szultánnak.
 Én kész valék az áldozatra, s annyi
 Görög rabláncait feloldozám.
 Ámbár magam szerencsés nem valék.
 Könnyet töröltem, ámbár az enyéim
 Szüntelen folytak.

Leo: Ó, Iréne!
 Nagy lélek! én véhettem ellened!
 Csodállak, ámbár éktelen kínok
 Szaggatják belsőmet; pirulva nézek
 Reád: te addig jót tevé, én csak
 Vádolni tudtalak.

Agenor: Kedves leányom! — ó,
 Élet! Szűnj meg most, ennél édesebb
 Pillanatot nem lelsz. Iréne!
 De mégis — ó, nyomorult kétség! csak egy
 Örömkönny sem jöhet tisztán: Mohammed,
 Avagy pokol szülöttje, vagy — valóban
 Nagy ember!

Iréne! Ó nagy ember, egy kelő
 Fény, a földet pusztító fergeteg
 Után.

Leo: Ezzel hát én örökre
 Megnémulok; maradj ösvényeden.
 A jótét karján szentebb érzemény
 Hálál! Az én szerelmem búcsúzik
 Tőled! ha ezreket te boldogíthatsz,
 Méltán szenvedjen egy, s az én leszek.
 Felejts el; én mindenkor áldani fogom
 Emlékedet, s a mult idők szépét
 Éltetni mellemben; bármerre vet
 A sors, szent képedet magamnál hordozom.

Mohammed (jön, hátul megáll).

Iréne: Leo! jó ifjú! én most is szeretlek.
 Oly tisztán, mint a boldogok

Serege oda fenn az alkotó körül
 Szeret. Mi boldogok valánk:
 Most szebb világokat keres szerelmünk:
 Mi itt elválaszt, ott örökre öszveköti.
 A tiszta érzemény birtoka nem vágy.
 Forrása nyugtató malasztok kútfeje.
 S létünk tolongó habjain
 Bátran felül emelkedik.
 Ezen romlékony test legyen
 A szultáné, hazám javáért.
 Öneki áldozom! de e szív
 Míg ver, egyedül csak Tégedet
 Ismer. Légy boldog, és nyugodj
 Meg; légy erős, mint én, az áldozatra.
Mohammed (félre, visszatartóztatott dühhel):
 Az áldozatra.
Iréne (észre vevén őt): Ó, Mohammed!
Mohammed: Iréne!
Iréne: Im kegyelmednek megint
 Egy szép órát köszönök, Mohammed!
 Fogadd hát itt atyám előtt azon
 Szent esküvést, mely létemet
 Hozzád csatolja.
Mohammed: Hah! elég, elég;
 Ezen görög karjába dőlj!
 Itt egyesüljetek! (Félre) a halálban. (El.)
 (Iréne Leo karjába dől, a kárpit lefordul.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

Iréne, Fatíme.

Iréne: Fatíme, megbocsátok.

Fatíme: Ó, Iréne!

Téged csak messziről lehet gyűlölni..

(Tört vesz elő.)

Ezen halálos eszköz volt szelíd
 Mellednek szánva, és nekem
 Volt adva ezt használni, nagy
 Ígéreték díjába. Most
 Érzem, hogy oly mélyen nem estem;
 Mert a jóság körében jobbulok,
 S előbbi vágyaim tűnő
 Füstjét mosolygva nézhetem, [hűsében,
Irène: Menj hát, nyugodj pálmád csendes
 A házi élet édes karjain:
 Ott élj; és boldogabb leszel.
 Mint a világ kétes szélvészsein,
 Mely fel-felkap könnyű levélként.
 S egyszerre a mélységbe sujt,
 Hol a sors minden terhei
 Keresztülvágnak kinos élteden.
 Menj! s légy szerencsés.

Fatime: Ó, Irène!
 Nehéz az elválás.

Irène: Nehezb
 A maradás, hol nem tart szívünk.

Fatime: Ellenségid között maradsz
 Irène! Ódd magad Zagán basától. (El.)

Irène (egyedül):
 Kitől ójam magam? — Mit veszthetek?
 Az ellenség törét nem rettegem
 Úgy, mint az indulat hízelkedő
 Szavát, mely a lét durva részein
 Függ, s a poklot mennynek hazudja.
 S hol egy igaz barát ezen hideg
 Pusztán, hol csak feszült erek teszik
 A szív hevültit? Egy van, és az is
 Szenved, s a vég szabadítónak kínálja
 Rab életét. El, el komor képzet! —
 Szelíd remény! hová, hová tűnél,
 Mely pályám kezdetén reám vetéd

A megnyugvás csendes malasztjait?
 Haszontalan sóhajtlak: elhagyál,
 S magam feláldozása egy hiú
 Álom, s csak ájtatos kíváнат
 Volt, csalfa vélemény szülöttje.
 A földdúló villámok untalan
 Dördülnek, békeszót nem hall a rettegő
 Világ, és e rövid esend még nagyobb
 Veszélyeket forral. Mohammed!
 Azon láng, melyre gyúladál
 Rabnéd iránt, nem volt az égi szikra.
 Nem, nem: csak egy csalóka földi kény:
 Szíved mélyébe más Isten parancsol,
 Ki az enyészettel frigyben, romladék
 Közül a halhatatlanságra szólít,
 S letiprott népek könnyein ragyog
 Neved békóba vert bús századok közé.
Zulima (jön): Iréne! a szultán kívánja,
 Hogy megjelenj a nép előtt.
Iréne: A nép előtt?
Zulima: Igen, te győzd meg őket
 Szépséged által, hogy tudják méltánylani
 Szultánjok választását.
Iréne: Csendes ihlet!
 Te a halál követje vagy. —
 Ó, értelek; lefolyt az óra, menni kell,
 Oszolj sötétség, végy fel karjaidba
 Mennyei atyám! azon világos
 Országba vedd fel drága lányodat,
 Hol az örökkévalóság szárnyain
 Örök nappal virít. — Zulima!
 Az élet távozik. Ti édes
 Helyek! most el kell válnom, egy titkos
 Érzés búcsúzni kénytet tőletek!
 Zulima jer! végezzük e rövid
 Utat, tán ez lesz végszolgálatod. (El.)

Más szoba.

Mohammed (egyedül):

Mely embert mostohán a végezet
 Közsorsra szánt, annak számára nyílik
 A szépség, az függhet mulandó kényeken:
 Kit a dicsőség égi lángjai
 Hevítnek, és a halhatatlanság
 Eljegye, az ne kérjen földi élelment.
 Csalóka tünemény szerelmünk,
 Mosolygó képe, bájos színei
 Halandóság vázait takarják.
 S az élet méese félíg sem tart.
 Sötétben hagynak káprázó világi.
 Így minden érzet gyöngeség.
 Idétlen elme képzete,
 Mely szűk létének mennyet álmod,
 S örömet kohol. — Múló buborék!
 El, el mellemből! — Mégis, mit jelent
 Ezen titkos szorongatás? Iréne —
 Hah félre gyűlölt kép! távozz előlem!
 Egyszer rántál le a magasról:
 Édes reményekkel leszálltam én
 Hozzád, s te a hatalmasnak egyedül
 Áldozni tudtál, amidón
 Esengve a koldus szerelmet
 Esdeklett. — Áldozat forró szerelmemért!
 Én egy világot adtam, a
 Föld első trónusát, és ő nekem
 Elhamvadt birtokával áldoz,
 Melyben lélek hibázik; épít
 Szívemre, hogy kényén fordítsa azt —
 Mohammed! ily mélységbe estél? Hol
 A büszke férfiú? hol a hatalmas,
 A dönthetetlen erő, ki ezeket
 Szavával indított? Iréne! mély

Sebet vágtaal! te hidegen
 Tudtal áldozni, én — téged viszont
 Feláldozlak; hasonló bért vegyen
 Nagylelkűséged; meg kell halnod! — Hah!
 Rettentő szó — kijött! szívem
 Rázkódik — mégis meg kell lenni. El
 Mellemből, érzet! hadd legyen hasonló
 A vérmezőhöz, hol csak a halál
 Tanyáz, és érc-karjával öszverázza
 A földiek sorsát, s csak a dicsőség
 Emlékjelét lerakva ékesül.
 Fogadj el ismét engemet dicsőség!
 Fogadj még egyszer harcok istene!
 Ragyogtasd csillagaid között Mohammed
 Jövendő tetteit, hogy a
 Sírhalomok éjjelén keresztül-
 Virrasztva még a vénülő idő is
 Hirdesse nagy nevét. Szabad
 Kívánok én ezentúl lenni; félre
 Minden láncokkal! egyszer vágytam
 Csak földi boldogság után.
 És oly rútul esalattaték. Magosb
 Cél int, jövendőség nekem világom;
 Ahoz tartok, s kezdett pályámat folytatom.
 S futásomban bátran vetélkedem
 A mult idők csodált vitézivel.
Iréne (jön): Szultán! parancsolál.
Mohammed (féltre): Minő szelíd-
 Lelkes tekintet! és mégis csalárd!
 Érzést hazud, midőn fagyos szíve
 Másért eped. (Indulatosan kezét megragadja.)
 Te voltál a győző!
 A föld urát hálóba vontad, és
 Rózsákat hintve minden lépteden.
 Nem ismert bájos utakon vezettél.
 Most karjaid közül ki kell

Fe
 A
 B
 Te
 Ne
 Ta
 Irén
 A
 Cs
 Moh
 M
 K
 Ta
 K
 O
 Es
 A
 E
 K
 K
 Irén
 Sz
 Moh
 L
 K
 Sz
 T
 E
 E
 Irén
 S
 M
 H
 B

Fejőőőőő; más őőőőőre készítet az
 A sőőőőő őőőőő, mely még őőőőő
 Bőőőőőőő őőőőő őőőőő.
 Te őőőőő őekem, őőőőő Mohammed
 Nem őőő; őőőőő ő ő őőőőő
 Tanítá.

Iréne: Éőőőő, Mohammed!

A őőőőő őőő őem őőőőőőő,
 Csáták után vágőő őőőő.

Mohammed: Ne őőőőő őőőőőőőőőő, mit
 őő-

Magam őőőőő őőőőő, s őőőőő
 Kőőő a őőő, a őőőőő őőőőő
 Te őőőőő őő őőőő, őőőő
 Karjában már őőőőőő őő őőő.
 Ó, őőő az őő őőőőőő őőőő
 Eőőőőő őőőőő! őő, őőőőő őőőőő,
 Az őőőőő őőőőőő őőőőő
 Eőőő őőő őőőőőőő, őő őőő
 Kar őőőőő őőőőő, mely őőőőő
 Kőőőőő a őőőőő őőőőőőő.

Iréne: Minő őőő őőőőőő! minő őőőő
 őőőő; őem a őőőőő őőőőő őő —

Mohammed: Kimondád azt a őőő, őőőő
 őőőőőőő.

őőő s Mohammed őőőőőőő őőőőő,
 Kimondád őő őőőőő őőőőőőő
 őőőő, őőő őőőőő őő őőőő;
 őőőő őőő őőőő őőőő, őőőő
 Eőő őőőőő őő, őőőőőő
 Eőőő őőőőő őőőőő őőőőőőő.

Iréne: Balőő őőőő; őőőő őő őem őőő,
 őem őőőőőőőőő, mely őeked
 Mohammed! a őőő őőőőőő
 őőőő őőőőőőő
 őőőő őőőőőő. Minő

Érzet vezérlé, azt ne kérdd:
Az áldozó szív titka véle
Enyészik.

Mohammed: Ó, Iréne, mért —
Nem, eddig a határ; a férfiú
Tovább nem megy; tündéri álmok
A gondolatlan ifjúság körét
Szépítik. Én lemondok, és azon
Frigyet feloldom, melyet szív-emelve
Köték; de más se bírja azt, mit
Az élet tölem megtagad.
Az álmodott boldog pillanatok
Helyett ragadjon a halál,
S a szerelem bájölén meredjen a
Lélek. Te nem tudtál szerelmet adni;
Így, szívtelen, szerencsét rontani
Üdvösségem leszen.

Iréne: Rabnéd valék:
A hatalom nem tenyészt szerelmet.
Mohammed! hogy szerettem azt tudod,
Nem is tagadtam én soha,
Mert szent előttem első érzetem,
S ezer halál nem képes azt
Kiirtani mellemből. Tehozzád
Mély tisztelet, s rajtam mutatott
Kegyelmedért igaz tartandó hála
Csatolt.

Mohammed: A környülállás szülte mind
Ezeket. Csak áldozat, nevek — hideg
Adomány, minden közember birtoka.
Hol éktelen láng a szívet hevíté,
S az indulat tolongó árjai
Zúdulva csapkodnak, tobzódnak — ott,
Ott hála, s tisztelet! Hah! ez tehát
Bérem? hogy a végzések ellen
Szegezém magam, s leesve a dicsőség

E
Iré
M
E
H
A
É
D
T
É
A
N
Mo
H
A
A
A
K
Cs
É
Ta
A
M
A
Sz
El
Iré
Ra
Moh
Iré
Lá
S
B
Cs
Ne
Le
K

Egéből, közsorsot cseréltem?

Iréne: Azon dülő, emésztő indulat,
Mely mindenkor kíván, de nem
Elégít, tőlem messze volt;
Ha tőlem azt vártad Mohammed,
Akkor csalatkozál; nyugódtan
Éleng az én szerelmem s csendesen,
De híven óhajt az virággani.
Te jót tévél velem s előbbi
Érzésem elnémuít; egy hajnali
Álomként leng körül csak, és erőt
Nyujt hátralévő életemnek.

Mohammed: Iréne! ó mért nem vagyok
Hasonló hozzád, egy tűnő világi
Árnyék, egy kedvező sugára
Azon szelíd napnak, mely téged lelkesít.
A véghetetlen élet tengerét
Keresi szemem, szerelmem is
Csak arra vágy. (Indulatosan átfogja.) Mit a
Édest adhat, karom között [világ
Tartom; de a nagyság többet kíván.
Az indulat többet sejt, az kevés
Mivel kínálsz, azzal nem töltheted
A háborgó szívet; nálad csak a
Szegény szerencsés, aki mindennel
Elégszik.

Iréne: Lódd belém fullánkidat;
Rabnéd vagyok, szenvedni rég tudok.

Mohammed: Iréne!

Iréne: A gyors indulat,
Látom, bosszúra változott,
S azon szomorú tapasztalásra
Bír, hogy szerelmed énrántam
Csak a hevült vérnek játéka volt;
Nem tiszta égi láng, a jobb
Lelkek nemes tulajdona,

Kisfaludy Károly: Iréne.

Mely a szívet felemeli, amidőn
A sors alá tiporja azt.

Mohammed: Iréne! Ó, milyen szépen rajzold
A hív szerelmet, ámbár tenmagad
Szentsége ellen vétkezel.
Kettőnek bókolsz. Menj! menj! én nem osztok
Szerelmet senkivel; Mohammed
Elég magának, társat nem keres.

Iréne: Mohammed! nem jövék tőled szerelmet
Koldulni; folytasd fényes utadat,
Maradj egedben; én is megtalálom
Azon boldog menedékhelyet.
Hol' semmi erő, sem üldözés
Nem háborít; keress dicsőséget,
Repülj a fergeteg szélvészsein
A rettegő világ felett;
A halhatatlanság legyen tiéd:
Nekem adj halált!

Mohammed: Hogy általa egyesülj
Híveddel, haha! engemet nagylelkűen
Örökléttel kínálsz.

Iréne: Csak egy kérést teszek
Szívedhez; ó, Mohammed! ezt ne
Tagadd meg attól, akit egykor
Szeretni gondolál, ki oly szerencsés
Volt szívedet szelidebb érzeményre
Ébresztni, s lelkedet rövid
Időre a véres mezőktől
Elvonni —

Mohammed: Félre, félre tőlem!
Ne ilyen kedvező tekintetet!
Idétlen gyöngeségre olvadoz
Erőm.

Iréne: Ha már nem lészek, ó,
Mohammed! teljesítsd azon
Ígéretet, melyet tevé

Egy
Lég
Nép
Ket
A v
Irán
Ígér
Val
Az
Az
Ez
Irén
Néz
Mel
Szív
Moha
Mív
Irén
Iréne:
Em
Ünn
S á
Moh
Ez
Az
Bíz
Moha
Ken
Orá
Tes
Zúz
El
Mel
Vor
Gúr
Irén

Egykor: folytasd nemes munkádat és
 Légy irgalmas, kegyes a szegény görög
 Néphez; légy atyjuk, hogy kormányodat
 Kettős súllyal ne érezzék, ha már
 A végzet kezébe adta sorsukat:
 Irántam gerjedő szerelmed azt
 Ígérte, és magas lelkedtől
 Valót reménylek, Légy malasztjok
 Az elhagyottaknak, s töröld le
 Az inség cseppjeit síró szemükről!
 Ez végső kérésem Mohammed! ez
 Iréne legutolsó szava! (Lábához esik.)
 Nézd lábadnál azt, akit egykor
 Melledre vontál, és dagadt
 Szívvel hölgyednek mondál —

Mohammed: Ó, Iréne! mit
 Mívelsz? miként játszol velem?
 Iréne! kelj fel, én —

Iréne: S ha létem
 Emlékét egy jótéteménnyel
 Ünnepled, érzi azt hidegült porom,
 S árnyékom őrangyalként leng körül.
 Mohammed! nem kellő nekem
 Ez élet már; engedd azon vigasztalást
 Az elválónak, hogy nem hasztalan
 Bízott lelkedben.

Mohammed (kifakadó tűzzel): Mit tegyek? mit
 Kerüljek? ez létemnek legsúlyosb
 Órája; lelketlen halandóvá
 Tesznek, háborgó érzetim.
 Zúzz porrá könnyező természet! oltsd
 El lángomat! vagy adj éreből szívet,
 Mely a koporsók éjjelébe
 Vonulva, csak halált ölelve,
 Gúnyolja a halandók érzeményeit.
 Iréne! Ó, így vál el a lélek

A dermesztő testtől —
Ferez bég (sietve jön): Mohammed!
 A nép téged kiált, már zúgolódik,
 Hogy oly soká nem jössz. Uram, siess!
Mohammed: Hah! így kell jönni, félre tettem
 A láncot, s ím fölkelnek a rabok! —
Ferez bég: mért adám tisztségedet?
 Tüstént tedd kötelességedet!
Ferez bég: Uram! már késő, a sereg
 Immár nem ismer engedelmet,
 Téged kíván; végső szándékosat
 Akarja hallani. Hölgyed életét —
Mohammed: Hah! porba vélők.
Zagán (hirtelen jó): Szultán! a veszély
 Fenyít! kevés pillanatot vagy
 Csak hátra, használd azt, ha éltedet
 Kedveled; a sereg dühösködik,
 Már a palotádat ostromolni
 Akarják.
Mohammed: Hát igaz! nincs már hív emberem?
Zagán: Azok vagyunk mindnyájan és azok
 Maradunk s örök dicsédet eszközöljük,
 Hahogy te is megint Mohammed
 Leszesz.
Mohammed: Jól van hát! én megyek s Iréne
 Velem jön; meglátom, ki mer
 Megvívni hölgyemért.
Iréne: Örök
 Isten! végy, végy magadhoz! adj erőt
 Ezen végső utamra, hogy nyugodtan
 Átköltözhessem mennyei öledbe!
Mohammed: Kövess, Iréne! és ti, a komor
 Enyészetnek lelketlen eszközi!
 Ezen pillanatot füstölgő véretek
 Hirdesse a világnak, s írja be

A dísz
 Jertek
 A leg

Abdul:
 Igaz n
 Melyer
 Ne fog
 Történ
 Ember
Hasszán
 A több
 Az eg

Ferez b
 Iréne:
Zagán:
 Iréne
 Előbb
 Több

Moham
 hallg
 Csodá
 Szultá
 Elé, s
 A szé
 Itt ál
 Moha
 Válas
 Ki m
 Elő!

A dísztelen dicsőség könyvibe.
 Jertek tehát! aztán készüljetek
 A legdühösb zivatarral szembeszállni.
 (El mindnyájan.)

Nagy piac.

Abdul, Hasszán, török sereg.

Abdul: A szultán jön, használt a zendülés:
 Igaz marad, nincs oly erő,
 Melyen végtére a sokaság ki
 Ne fogna. Én alig hihetem, hogy így
 Történhetett, ha gondolom minő
 Ember Mohammed.

Hasszán: Hasztalan
 A több főnek mindenkor enged
 Az egyes ember; a sok kar sokat vág.

Ferez bég és Zagán basa jönnek.

Ferez bég: Janesárok! a szultán jön, és vele

Iréne: légyetek most férfiak.

Zagán: Halált kiáltsatok neki.

Iréne vesztével Mohammed ismét

Előbbi bajnok lesz, s tinektek

Több prédát és szebb tartományokat szerez.

Mohammed (a befátyolozott Irénét vezetve, nagy hallgatás):

Csodálkoztok vitézeim, hogy én

Szultántok, egy leánnyal lépek színetek

Elé, s hol fegyverek villognak, ott

A szépség és szelidség megjelen.

Itt áll a természet remekje és

Mohammed hölgye, melyet önjutalmul

Választa. Itt állok most köztetek:

Ki mer bírálni engem? lépjen az

Elő! s próbálja meg kardomnak élet.

Mindnyáján: Iréne haljon meg! halált neki!

Mohammed: Én, uratok, védelmezem

Öt, és ezen testen keresztül

Jöhetnek véréhez, ti a sötétség

Fiai! kik zordon élethez kötözve

Csak a halál árnyékait

Ölelve lézengtek; boruljatok le

Lelketlen óriások! e szemek

Előtt, melyeknek gerjesztő sugári

Égből szakadva, a mély sírok éjjelét

Általvirrasztják, és világosságra

Derítik; im nézzétek ezt

Az ég szülöttjét, és imádjátok

Allah szent angyalát! (Felemeli Iréne fátyo-
lát.)

Ti hallgattok!

Távozni látom a mérges bosszút,

Megnémul a halál szózatja, életért

Sóhajt a dermedő szív is — Zagán basa!

Te gyújtottál tüzet először;

Te is rettegsz, és némán állsz itt?

Hol fenndörgő szavad? húzz kardot, és

Verd által e szívet! reád bízom

Hölgyemnek életét.

Zagán (kardot húz; amint Irénéhez közelít,
visszatántorog): Hah! oda erőm,

Élj! élj! téged gyilkolni nem tudlak!

Mohammed: A szépség győz, győz: Én a boldog,

Ki azt karjára fűzheti. (Nagy hallgatás.)

Törökök! ti meghódoltatok.

Te lángoló nap! mely dicsőül

Aranypályádat folytatod,

Te légy tanuja s hirdetője

Mohammed szép diadalának,

Melyet magán és népein veszen.

Vitézek! én önként lemondok

Hölgyemről; és a szerelem láncait

Örökre

Iréne:

Ne kés

Bosszu

Mohamm

De a r

Lelkét

Sem a

Szédít

Koszor

Vál m

És mi

Kezébe

S neve

Hogy

Ne ho

Mélyse

Virág

Rejtsé

Mohar

Mert

Önnör

Karor

Azon

Hol f

Titka

Hallg

Egy

Iréne

Az ál

Köti.

Iréne:

Kímé

Irgal

Örökre elszakasztom —

Irène: Ó, Mohammed!

Ne késsél, adj elégtételt népednek, és
Bosszuld meg rajtam megvetett szerelmed.

Mohammed: Közel valék a föld legszebb javához;

De a magasra célzó férfinak
Lelkét sem az ifjúság nyíló virága,
Sem a szerelem csendes harmatja ne
Szédítse meg; csak úgy méltó örök
Koszorúra. Nézzétek tehát miként
Vál meg Mohammed legszentebb érzésitől.
És mint fejtőzik ő egy istenasszony
Kezéből, hogy futását újra kezdje,
S nevét a csillagok közé függessze.
Hogy semmi gyöngeség magas tetőmet
Ne homályosítsa; hulljanak inkább éktelen
Mélységbe a teremtésnek legszebb
Virágai, és Mohammed végső könnyeit
Rejtsék bezárt kelyhökbe. Erdemes
Mohammed uralkodni rajtatok;
Mert nemcsak a világon győz, hanem
Önnönmagán is. (Kihúzza kardját.) Gyűjtsd
Karomba most örökkévalóság! [tehát erődet
Azon helyet hadd eltálálnom.
Hol földi álmaimnak sülyedő
Titkai örökre nyugszanak! —
Hallgass, hallgass szív! nézz csak felfelé.
Egy csepp kín, s tartandó dicsőség!
Irène! a feláldozott
Az áldozót örökre így magához
Köti. (Irène mellébe döfi kardját.)

Irène: Ó egek! — Mohammed! köszönöm.

Kíméld atyámat, légy kegyes.

Irgalmas nemzetemhez — ó, Mohammed!

(Elgyengül.)

Mohammed (a földre ereszti):

Itt fekszik vérében, ki töletek
Elvett! Ím a mindenhatónak
Szent véghetetlensége most karomból
Így omlik vissza. Most csodálj világ!
Halandó ezt nem tette: ím, örök
Dicsőségért hamvába dőlt
A földi jónak minden foglalatja,
A szépség hódító hatalma.

Leo, Agenor (jönnek).

Leo: Mi ez, nagy Isten!

Agenor: Hol leányom?

Leo: Iréne! kedvesem! hát így, így végeztél? (Reá
Iréne! édes életem! [borul.]

Agenor (leányához tétováz): Hol van sebed?

Foly! foly ártatlan vér! az éktelen

Pusztán nem élhet a jó; csak repülj

Áldott lélek! végső hazád felé,

Itt úgyis a pogányé a világ. [nyílik —

Iréne (szakadozó szóval): Atyám! Leo! az ég

Boldog vagyok — meglátlak — benneteket —

Ott — ott Leo! (Meghal.)

Leo (mély fájdalommal): Iréne!

Mohammed: Vége már,

S ezen könny, mely szememben ég, legyen

Utolsó, fagyalt mellemen száradjon el.

Örvendj halál! ezen pillanat ezreket

Taszít csontkarjaid közé. [dom tettedet,

Agenor (Mohammedhez): Kegyetlen ember! ál-

Ez által mentve van leányom undok

Kezedből,

Mohammed: S én ötöle, ím ezen kard

Nyitá meg keblét, még piros

Hölgyemnek véréből. — Legyen tehát!

Ti, kik körültem álltok, s oly mohón

Rohan
Vér ir
Könyv
Haláln
Így ha
Moham

Agenor:

Vagy,

Menj.

Csodá,

Hogy

Jajgat

Rohan

Változ

S üres

Vezes

A keg

S az e

Örülve

Az ím

Tetődi

A nen

Egyed

A jaj

Míg a

Harag

És me

Súlyá

Kével

Moham

S Mo

Alugy

A fölk

Török

Erzet

És a

Rohantok a prédára, vér,
Vér írja be neveteket a történet
Könyvébe; és ezen karddal titeket
Halálnak szentellek. Kövessetek!
Így hal meg az, ki tőlem elmarad.
Mohammed már szabad. —

Agenor: Szabad

Vagy, hogy mindent rabbá tehess.
Menj hát, te a teremtésnek nyomorék
Csodája! menj! s gyilkolj mindent rakásra.
Hogy éktelen pusztádon csak magad maradj
Jajgatni embervoltodat.

Rohanj szélvész-ként a világra és
Változtasd vissza dísztelen
S üres vadonná; menj! emelj esonthalmokat
Vezesd rajtok rettentő bálványodat.

A kegyetlen halált, bókölj neki
S az emberek nehéz panaszain
Örülve üljed rezgő ünnepét.

Az inség szárnyain röpj
Tetődre, érc-jármat szoríts
A nemzetek nyakára, s állj magad
Egyedül, kevélyen, egy rabisten
A jajgató élők között.

Míg a halál hozzád nem nyúl, s az ég
Haragja a mélység fenekére sújt,
És mennydörögve tetteid
Súlyát előszámálja! Rettegj
Kevély ember! te is porrá leszel.

Mohammed: Szegény öreg! kimondád átkodat,

S Mohammed buzdulatlan áll;
Alugy el békén jajjaid között.
A föld elzárta már előtted kincseit. (A sereg-
Törökök! fel most harcra! félre [hez fordul.)
Érzet! Mohammed ismét világba lép,
És a dicsőség lángösvényein

Folytatja fenndörgő futását. (El a sereggel.)

Zagán (Iréne tetemét szemléli):

Minő szép halva is! habár

Elválva a legékesebb

Lakásától a földnek hátra

Hagyá mulandó részeit!

Iréne! nagy feltételeknek

Bús áldozatja lettél és én, hathatós

Eszköz, sajnálom vesztedet. (El.)

Agenor: Ó, égi irgalom! végy fel magadhoz!

Szívem szakad, megnyílnak karjaid — (Iréne

Leo: Magam vagyok tehát! ti jó [mellé esik.]

Lelkek mind elköltöztetek!

A rab hordozza láncait,

Iréne! ím Leo téged követ!

(Iréne borul, a kárpit lefordul.)

¹ Tud
² A h
³ Szó
⁴ Élet
⁵ Fen
⁶ Hog
⁷ XI.
Palaiol
lépett
⁸ Isid
szárma
kat fán
tésén.
ban id
pápa k
nokok
⁹ Sop
mát m
épített
nyerte
mecset
¹⁰ II.
rad fia
kodók
¹¹ Tö
nagyva
¹² Tö
¹³ Tö
vezik
¹⁴ A
(634—6
¹⁵ Te
¹⁶ Ba
¹⁷ Sz

ggel.)

Jegyzetek.

¹ Tudniillik a sírban, a föld alatt.

² A haláltól megdermedve.

³ Szokatlan gyakorító alak e helyett: élsz.

⁴ Életem végére.

⁵ Fenyeget.

⁶ Hogyha.

⁷ XI. Konstantin, az utolsó bizánci császár. A Palaiologos-családból született 1405-ben, trónra lépett 1448-ban, elesett 1453 május 29-én.

⁸ Isidorus kardinálison a költő Izidor görög származású moszkvai metropolitát érti, aki sokat fáradozott a két keresztény egyház egyesítésén. A város elfoglalásakor Konstantinápolyban időzött, de szerencsésen megmenekült. A pápa konstantinápolyi patriárkának és a bíborokok dékánjának nevezte ki.

⁹ Sophia (vagyis az Isteni Bölcsesség) templomát még a IV. században Konstantin császár építette. Justinianus alatt a VI. században nyerte későbbi alakját. A török hódítás óta mecsetként szolgál.

¹⁰ II. Mohammed uralkodott 1451–1481. II. Murad fia és utóda volt. A legkiválóbb török uralkodók egyike. Nagy Mohammednek is nevezik.

¹¹ Török szultán tanácsa, a szultán vagy nagyvezír elnöklete alatt.

¹² Török lovas katona.

¹³ Török gyalogos; rendszeren janicsárnak nevezik őket.

¹⁴ A török nemzet. Omár, a második kalifa (634–643).

¹⁵ Terem.

¹⁶ Babérfa.

¹⁷ Szándékom.

hoz!
- (Iréne
lé esik.)

¹⁸ A tanács ülésében.

¹⁹ A mohamedánok vallástörvényének magyarázója: pap és bíró egy személyben.

²⁰ Helyesebben: nagyvezír, a szultán után a legmagasabb polgári és katonai hivatalnok.

²¹ Helyez.

²² Csiklandozza.

²³ Ma: Drinápoly.

²⁴ II. Mohammednek tulajdonított mondás.

²⁵ Magyarország.

²⁶ Időz.

Közé

(Nag)

1. A

2. P

3. G

4. G

5. R

6. G

7. G

8. G

9. G

10. G

11. B

12. H

13. G

14. G

15. G

Középiskoláknak jutalomkönyvek:

A „Magyar Jövő” Könyvtára.

(Nagy és szépkiállítású könyvek gyűjteménye.)

1. Amerikai magyar költők. (Versgyűjtemény.)
2. Palik: Attila sírja. (Ifjúsági kalandos regény.)
3. Gárdonyi Géza: Isten rabjai. (Regény.)
4. Gárdonyi Géza: Az én falum. (Két kötet.)
5. Radványi Kálmán: Nyugat országain keresztül. (Regényes földrajzi utazás.)
6. Gyomlay László: Korompay Pista öröksége. (Ifjúsági regény.)
7. Gárdonyi Géza: Április. (Költemények.)
8. Gárdonyi Géza: Két Katicabogár. (Elbeszélések.)
9. Gyomlay László: A bártfai harangok. (Diák-történetek.)
10. Gyomlay László: A mi táborunk. (Regényes cserkész-történetek.)
11. Balogh Anna: A szikra kipattant. (Leány-regény.)
12. Hunyadi Béláné: A fejedelmi koldusaszszony. (Rajzok Szent Erzsébetéről.)
13. Gárdonyi Géza: Fűzfalevél. (Költemények.)
14. Gárdonyi Géza: Átkozott józanság. (Hosszabb elbeszélések.)
15. Gárdonyi Géza: Mi erősebb a halálnál. (Elbeszélések.)

A „Magyar Jövő” sokszínű játékképei.

(Kivágható játékképek a magyar történelemből.) Nemes Mihály rajzai szerint.

1. Fehérló-áldozás.
2. Ösmagyar bölényvadászata.
3. Botond beveri a bizánci nagykaput.
4. Gizella királyné a koronázási palástot varrja.

A „Magyar Jövő” kottái.

(A dalosversenyek vegyeskarai.)

Soprán, alt, tenor, bassus.

1. Gyomlay László—Dohnányi Ernő: „A Magyar Jövő Himnusz”. 1922. (Díszkiadás.)
2. Vörösmarty—Harmat Arthur: „Fóti dal”. Partitúra. (Litográf-levonat.)
— — Szólamok (soprán, alt, tenor, bassus, külön-külön).
3. Petőfi Sándor—Szabados Béla: „Ima a Magyar Jövőért”. Partitúra. (Litogr.)
— — Szólamok külön-külön.
4. Sajó Sándor—Koudela Géza: „Rendületlenül!” Partitúra. (Litogr.)
— — Szólamok szerint.
5. Vörösmarty—ifj. Toldy László: „Jóslat!” Partitúra. (Litogr.)
— — Szólamok szerint.

A Ma

PINT

M
A
isl
ga

WAG

A
K
de

WAG

A
(M
A
te
en

HAN

E

Torda

Torda

Nagy

Takát

Takát

Takát

Gáspá

A Magyar Jövő egyéb iskolai kiadványai:

(A Zászlónk Diákkönyvtárából)

PINTÉR JENŐ:

Magyar költők remekei.

Azon költemények foglalata, melyeket minden középiskolásnak könyv nélkül kell tudnia az érettségi vizsgálatra.

WAGNER JÓZSEF:

A magyar diák daloskönyve.

Azon dalok gyűjteménye, amelyeknek ismeretét a V. K. Minisztérium minden középiskola számára elrendelte. (Engedélyezési szám V. K. M. 149.323/921.)

WAGNER JÓZSEF:

A levelező-gyorsírás.

(Markovits—Gabelsberger reformrendszer.)

A levelező-gyorsírás anyagát heti egy órai időhöz mértén dolgozza fel. A kultuszminisztérium tankönyvvül engedélyezte.

HANKÓ VILMOS:

Bevezetés a kísérletezésbe.

Tordai Anyos: Összefoglaló érettségi tételek a magyar nyelvtanból és stilisztikából.

Tordai Anyos: Összefoglaló érettségi tételek a retorika és poétikából.

Nagy József: Összefoglaló érettségi tételek a fizikából.

Takáts György: Összefoglaló érettségi tételek a magyar történelemből.

Takáts György: Összefoglaló érettségi tételek a világtörténelemből.

Takáts György: Összefoglaló érettségi tételek a földrajzból.

Gáspár Pál: A számóriások és számtörpék birodalma.

A Magyar Jövő Toldy-könyvtárának kötetei:

1. Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem.
2. Gyöngyösi István: Murányi Vénus.
3. Mikes Kelemen: Törökországi levelek.
4. Gvadányi József: Egy falusi nótárius.
5. Fazekas Mihály: Lúdas Matyi.
6. Kármán József: Fanni hagyományai.
7. Csokonai Vitéz Mihály: Dorottya.
8. Katona József: Bánk bán.
9. Kisfaludy Károly: Iréne.
10. Kisfaludy Károly: Csalódások.
11. Vörösmarty Mihály: A két szomszédvár.
12. Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde.
13. Gaal József: A peleskei nótárius.
- 14—15. Jósika Miklós: Abafi.
16. Petőfi Sándor: János vitéz.
- 17—20. Eötvös József: A falu jegyzője.

Osztályok szerint csoportosítva a kötelező
magánolvasmányok a következőkép oszlanak
meg:

- I. osztály: Petőfi: János vitéz.
- II. osztály: Fazekas Mihály: Lúdas Matyi.
- III. osztály: Gvadányi József: Egy falusi nótárius.
- IV. osztály: Gaal József: A peleskei nótárius.
- V. osztály: Vörösmarty Mihály: A két szomszédvár.
- Jósika Miklós: Abafi.
- VI. osztály: Zrínyi: Szigeti veszedelem.
Csokonai: Dorottya.
Kisfaludy Károly: Iréne.
Kisfaludy Károly: Csalódások.
- VII. osztály: 1—10. számig Toldy-könyvtár.
- VIII. osztály: 1—16. számig Toldy-könyvtár.